

TRUMP YÖNETİMİNİN POLİTİKA ÖNCELİKLERİ

KILIÇ BUĞRA KANAT, KERI LYN MICHALKE, JACKSON HANNON

TRUMP YÖNETİMİNİN POLİTİKA ÖNCELİKLERİ

KILIÇ BUĞRA KANAT, KERI LYN MICHALKE, JACKSON HANNON

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
RUSYA	8
ATLANTİK ÖTESİ İLİŞKİLER	16
ASYA	22
ÇİN	25
ORTADOĞU	29
SONUÇ	36

YAZARLAR HAKKINDA

Kılıç Buğra Kanat

SETA-Washington D.C. Araştırma Direktörü Kılıç Buğra Kanat, Penn State Üniversitesi Erie Kampüsü'nde Siyaset Bilimi doçentidir. Doktorasını Syracuse Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamlayan Dr. Kanat aynı üniversiteden yüksek lisansını ve Marquette Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ikinci yüksek lisansını almıştır. 2015 yılında Penn State Üniversitesi Erie Kampüsü'nde Üstün Araştırma Ödülü ve Öğretim Üyeleri Konseyi Araştırma Ödülü'ne layık görülen Kanat, daha önce Dış Politika Girişimi Geleceğin Liderleri Programı'na katılmıştır. Dr. Kanat'ın makaleleri *Foreign Policy*, *Insight Turkey*, *The Diplomat*, *Middle East Policy*, *Arab Studies Quarterly*, *Mediterranean Quarterly*, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* ile *Journal of Muslim Minority Affairs* dergilerinde yayımlanmıştır. Halen *Daily Sabah*'ta köşe yazarı olan Dr. Kanat, aynı zamanda *History, Politics and Foreign Policy in Turkey*, *Change and Adaptation in Turkish Foreign Policy* ve *Politics and Foreign Policy in Turkey: Historical and Contemporary Perspectives*'in yazı işleri müdür yardımcılığını yürütmektedir.

Keri Lyn Michalke

Lisans derecesini Utah Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, Uluslararası Politikalar ve Dış İlişkiler ve Güvenlik konularında uzmanlaşarak tamamladı. Avrupa ve Pasifik'te uzun zaman geçirdi. Keri Lyn'in uzmanlık alanları arasında Amerikan siyaseti ve dış politikası, Rus dış politikası ve Transatlantik ilişkileri bulunmaktadır.

Jackson Hannon

Lisans eğitimini Arapça ve Siyaset Bilimi alanlarında Utah Üniversitesi'nde tamamlamış, burada ekonomi ve uluslararası ilişkiler sertifikaları almıştır. SETA Washington DC'de araştırma asistanı olan Hannon bundan önce Ürdün'de Arapça eğitimi görmüştür. Hannon'un çalışmaları uluslararası güvenlik, Ortadoğu ve Afrika siyaseti ile Transatlantik ilişkilere yoğunlaşmaktadır.

ÖZET

ABD'de Obama dönemi sona erdi. Tartışmalı bir seçim döneminin ardından Trump başkanlık koltuğunu devralıyor. "Önce Amerika" sloganını benimseyen Trump'ın nasıl bir politika izleyeceği ve hangi konulara öncelik vereceğini bütün dünya merak ediyor. Obama döneminden büyük ölçüde farklılaşacak politikaların Rusya, Çin, NATO ve Ortadoğu gibi başlıklara nasıl yansıtacağı, ABD'nin ikili ilişkilerini nasıl etkileyeceği ve Trump'ın vaatlerini ne ölçüde tutabileceği dikkatle izlenecek. Bu çalışma göreve gelecek Trump yönetiminin birtakım uluslararası konulara dair muhtemel politika gündemi ve yol gösterici ilkeleri hakkında bir perspektif sunmaktadır.

**Bu çalışma
göreve
gelecek Trump
yönetiminin
birtakım
uluslararası
konulara dair
muhtemel
politika gündemi
ve yol gösterici
ilkeleri hakkında
bir perspektif
sunmaktadır.**

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) seçilmiş Başkanı Donald Trump uluslararası ilişkileri ilgilendiren hemen her konuda –özellikle Obama yönetiminin politikalarıyla karşılaştırıldığında– Amerikan politikasına yeni bir yaklaşım önerisinde bulunuyor gibi. İster Rusya ile daha yakın ilişki ister Çin'e karşı daha fazla cepheleşme ihtimali olsun, Trump Amerikan politikasının geleceği üzerine birtakım önerilerde bulunmaktadır. Trump politikalarının çoğunda üç ana noktaya temas edilmektedir: Uluslararası ilişkilerde ABD'nin üstünlüğüne geri dönüş, diğer ülkelerin içişlerine daha az müdahale ve seçilmiş başkan ile danışmanlarının radikal İslam'la mücadele çağrısının genişletilmesi. Nisan 2016'da bir kampanya konuşmasında Trump, “Önce Amerika”, yönetimimin başlıca ve her şeyden ağır basan teması olacaktır” dedi.¹

Bazen görünüşte Amerikan politikasına ilişkin hedeflerine nasıl yaklaşacağı konusunda çelişkili davranırsa da Trump'ın her şeye hakim “önce Amerika” mesajı değişmedi. Yeni başkan bazı konularda belli politikalar üzerine konuşmak yerine

1. “Donald J. Trump Foreign Policy Speech”, Donald J. Trump for President, Inc., 27 Nisan 2016, <https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-foreign-policy-speech>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

daha genel fikir ve düşüncelere odaklanmaktadır. Trump yönetimi hakkındaki en temel soru vaatleri ve kampanya söylemini nasıl gerçekleştireceğidir. Bunda kısmen seçilmiş başkanın geçiş dönemi dış politika ve güvenlik ekibi elbette etkili olacaktır. Artık biliyoruz ki bazı kabine üyeleri kritik dış politika mevzularında Trump'la aynı görüşleri paylaşmamaktadır. Trump da keza dış ve güvenlik politikaları üzerine daha nitelikli bilgi edindiğinde yeni bir bakış açısı geliştirebilir ve perspektifini değiştirebilir. Bu politika özetinde yeni başkan ve danışmanlarının süregelen birtakım kritik uluslararası meselelere ilişkin açıklamalarına dayanarak Trump yönetiminin muhtemel politikaları incelenecektir.

RUSYA

ABD-Rusya ilişkileri Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana en kötü evresini yaşıyor. Yeniden konumlandırma politikasının başarısızlığa uğramasının ardından ikili ilişkiler ters gitmeye başladı. Fakat başkanlık kampanyası sırasında Trump ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasındaki dostane yorumlara ilaveten iki ülkenin daha iyi ilişkiler kurmaya istekli oldukları yönündeki açıklamaları bundan sonra ilişkilerin düzeleceği anlamına gelebilir.² ABD-Rusya gerginliğinin büyük bir kısmı Ukrayna ve Suriye'deki çatışmalar başta olmak üzere son üç yılda tansiyonun had safhaya çıkmasından kaynaklanıyor. İstihbaratın da doğruladığı son suçlamalar ABD'nin 2016 Başkanlık Seçimi'ne Rusya'nın müdahil olmasının ilişkileri daha da zora soktuğu şeklinde.

Trump'ın politika zemini hazırladığını tahmin edebiliriz, bu arada ne olabileceğine dair daha iyi fikir edinebilmek için Trump'ın Bakanlar Kurulu'na ve bir bütün olarak yönetime bakmak önemlidir.

Trump'tan çok Savunma Bakanı aday emekli Deniz Piyade General James N. Mattis Rusya'yı

2. Maxim Trudolyubov, “The Russia-U.S. Partnership, Driven to a New Low”, *The New York Times*, 12 Ekim 2016.

bir tehdit olarak görüyor. Heritage Vakfı'nın desteğiyle düzenlenen bir konferansta yaptığı konuşmada Mattis Rusya konusunun "bildiğimizden çok daha vahim ve çok daha ciddi" olduğu ve ABD'nin Rusya'nın saldırganlığına mutlaka karşılık vermesi gerektiğini açıkladı. Oysa bu saldırganlığa Trump yıllarca övgüde bulunmuştu. Mattis meseleyi, "Sanıyorum ki Putin'in şahsen kontrol edemeyeceği güçlerin dizginlerini bırakma potansiyeli mevcut" deme raddesine getirdi.³ Bu tavır Trump'ın benimsediğinden çok farklı bir tavır. Trump'ın son karar mercii olacağı aşikar ancak General Mattis'in görüşleri de Trump'ın Rusya'ya yaklaşımını etkileyebilir. İkili, Rusya ile diplomatik görüşmeler ve NATO müttefiklerinin Avrupa savunma harcamaları –veya yeterli harcama yapmamaları– konusunda ortak bir zemin bulabilir. Trump, emekli Korgeneral ve eski Savunma İstihbarat Kurumu Başkanı Michael Flynn'i Ulusal Güvenlik Danışmanı pozisyonu için düşünüyor. Flynn, Ortadoğu'yla ilgili meselelerde açık sözlülüğü, Rusya yanlısı duruşu ve Kremlin'in mali kaynak temin ettiği haber kanalı *Russia Today*'e çıkmasıyla dikkat çekiyor. Flynn'in aday gösterilmesinden bu yana Rusya ile arasındaki ilişkilere dair pek çok soru mevcut. Flynn'in *Russia Today*'le ilgili bir yıl dönümü yemeğine Putin ile birlikte katılması akıllarda birçok soru işareti oluşturuyor.

Benzer şekilde Trump'ın Dışişleri Bakanı adayı Rex Tillerson da Rusya'ya yabancı değil. Exxon Mobil CEO'su iken Putin ile defalarca bir araya gelen Tillerson Rus hükümetiyle kritik müzakerelerde –özellikle Arktik bölgede petrol aramayla ilgili– önemli rol oynadı. Tillerson'a daha sonra Rosneft'te 2012 yılında oynadığı önemli rol için Putin tarafından Rusya'nın Dostu nişanı verildi. Tillerson daha önce Putin ile ilişkisini şu şekilde açıklıyordu: "Onunla çok yakın bir ilişkimiz var. Yaptığı her şeye katılmıyorum... Ama kendisi benim bir iş adamı olduğumu anlayışla

karşılıyor. Şirketimiz Rusya'da çok fazla yatırım yaptı... Ona, yapabildikleri şeyler için bir hayranlık duyuyorum... Putin, bizim orada bulunmamızın kendileri için iyi sonuçlar doğurduğunu biliyor."⁴

Ancak son zamanlarda Amerikalı senatörlerle bakan adaylarının onanması görüşmeleri öncesinde gerçekleştirdiği toplantılarda Tillerson, Rusya ve Putin ile ilgili görüşlerini biraz daha farklı bir şekilde ifade etmesine rağmen Kongre üyeleri arasında Rusya ile ilişkileri konusunda hala birtakım endişeler mevcut.⁵ Dışişleri Bakanlığının onanması görüşmelerinde Tillerson iki ülke arasında diyalog kurulmasının önemi ne dikkat çekerken Rusya'ya karşı sert bir duruş sergiledi. Tillerson şöyle konuştu: "Bugün Rusya tehlike arz etmektedir ama kendi çıkarları doğrultusunda ilerlediğini tahmin etmek zor değil... Rusya ile heves ve ihtiraslarına ilişkin açık ve samimi bir diyaloga ihtiyacımız var, dolayısıyla biz kendi yolumuzu nasıl çizeceğimizi biliyoruz."⁶

ABD'de yeni yönetime en iyi tavsiyelerden biri Thomas Graham ve Matthew Rojansky'den geldi. "Amerika'nın Rusya ile sorunları sadece Putin kaynaklı değil: Sorunlar jeopolitik" şeklinde konuşan Graham ve Rojansky sözlerinin devamında "Rus stratejik düşüncesinin yüzlerce yıllık geleneği içerisinde Putin'in dosdoğru tavır aldığına" işaret ediyor.⁷ Trump yönetiminin ABD ile Rusya arasında giderek artan iletişimsizliğe dikkat çekmesi gerekcek ki Obama yönetimi bunu başaramadı. Yeni yönetim Rusya ile bir çeşit uyum sağlayabileceği noktasında ümitvar görünüyor. Ne de olsa hem Flynn hem de Tillerson'ın Rusya ile bağlantıları mevcut ve Mattis de diya-

3. James N. Mattis, "The State of the World", The Heritage Foundation, 13 Mayıs 2015, <http://www.heritage.org/events/2015/05/mcginley-lecture>, (Erişim tarihi: 8 Aralık 2016).

4. "Rex Tillerson Explains His Relationship with Putin", YouTube, 14 Aralık 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=caoN6iFFI3w>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2017).

5. Neil MacFarquhar ve Andrew E. Kramer, "How Rex Tillerson Changed His Tune on Russia and Came to Court its Rulers", *The New York Times*, 20 Aralık 2016.

6. Guy Taylor, "Rex Tillerson Takes Tough Line on Russian Hacking in Tense Hearing", *The Washington Times*, 11 Ocak 2017.

7. Thomas Graham ve Matthew Rojansky, "America's Russia Policy Has Failed", *Foreign Policy*, 13 Ekim 2016.

loğun gerekliliğini ifade ediyor. Ayrıca Trump, Putin'e saygı duyduğunu belirtiyor.

Yeni yönetimin asıl sıkıntısı Rusya'nın ileriyeye dönük niyetlerini anlamak olacak. Brookings Enstitüsü Amerika ve Avrupa Merkezi Başkanı Fiona Hill'in de yazdığı gibi, "Putin Moskova'nın siyasi, ekonomik ve askeri anlamda en üst düzeyde manevra kabiliyetine sahip olmasını teminat altına almak istiyor... Putin ve Rusya çıkarlarının çatıştığı noktada müzakereye hazır ama daima Rusya'nın şartları doğrultusunda."⁸

ABD'nin yeni Rusya politikası Kongre ile Beyaz Saray arasında sürtüşmeye sebep olacak gibi görünüyor.

Şüphesiz iki ülke arasındaki ikili ilişkilerde kritik tikanıklık noktaları olacak. Ukrayna krizi, NATO tartışması, Suriye'deki durum ve Rusya'nın Doğu Akdeniz'de giderek artan nüfuzundan kaynaklı endişeleri Trump yönetiminin ele alması gerekecek. En önemli zorluklardan biri Rusya ile daha fazla iş birliğine girmeden önce jeopolitik sorunların giderilmesini isteyenler ile mevcut ekonomi ve enerji ortaklığının geliştirilmesini isteyenler arasında bir bölünme olabileceği. Trump yönetimi Moskova ile ilişkilere ne şekilde yaklaşacağına karar verirken Rus sanal korsanlarının Demokratların Ulusal Kongre işletim sistemine yasa dışı girdiklerine dair suçlama ve soruşturmalar ile 35 Rus diplomatın sınır dışı edilmesi gündemde olacak. Ayrıca ABD'nin yeni Rusya politikası Kongre ile Beyaz Saray arasında sürtüşmeye sebep olacak gibi görünüyor başta Amerikan federal kurumlarından bazıları ara-

sında olmak üzere. Çeşitli kurumlar arasındaki rekabet yeni yönetimin duruma el koymaması halinde Rusya politikasını işlevsiz kılabilir. Bu zorluklarla karşılaşılırken sıkıntıların medyaya yansımaları kuvvetle muhtemel.

Şaşırtıcı bir şekilde Amerikan Savunma Bakanlığı kısa notuna göre Trump yönetiminin savunma öncelikleri listesinde Rusya yer almıyor. Ancak notta DEAŞ'ı yenmek ve ortadan kaldırmak için Federal Hükümet'in bir strateji ve ayrıntılı bir siber strateji geliştirmesi gibi ABD-Rusya ilişkilerini ciddi manada etkileyen maddeler bulunuyor.⁹ Birçok uzmana göre hem şaşırtıcı hem de endişelendirici bir nokta ise Trump ekibinin Rusya'yı birinci savunma önceliği olarak görmemesi –bilhassa Bakanlar Kurulu'nun üst düzey yetkilileri ve istihbarat camiası yıllardır Rusya tehdidinin farkında iken. Ayrıca kısa bir süre önce 35 Rus diplomatın sınır dışı edilmesine karşılık Putin'in gösterdiği tepkiye binaen Trump'ın Twitter'da ona yönelik "çok zeki" ifadesini kullanması ve Amerikan istihbaratıyla ilgili endişelerini dile getirmesi de önümüzdeki günlerde epey tartışılacak.¹⁰

Siber Güvenlik

Siber güvenlik konusu son yıllarda giderek daha fazla önem kazanmaya başladı. Amerikan askeri kabiliyeti üzerine daha önce yayımlanan birkaç raporda siber güvenliğin savunma açısından Çin ile karşılaştırıldığında Amerikan güvenlik teşkilünün en zayıf halkası olduğu dile getirildi. Ancak ABD'nin 2016 başkanlık seçim sürecine Rusya'nın müdahalesi yönündeki suçlamalarla siber güvenlik ilgi odağı haline geldi. Cumhuriyetçi komitenin herhangi bir belgesi ifşa edilmiş olsa da Rusya'ya karşı Demokratik Ulusal Komite (DUK), Cumhuriyetçi Ulusal Komite (CUC) gibi siyasi organizasyonlara yasa dışı

8. Fiona Hill, "Understanding and Deterring Russia: U.S. Policies and Strategies", The Brookings Institution, 10 Şubat 2016, <https://www.brookings.edu/testimonies/understanding-and-deterring-russia-u-s-policies-and-strategies>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

9. John Hudson, Paul McLeary ve Dan De Luce, "Russia Missing from Trump's Top Defense Priorities, According to DoD Memo", *Foreign Policy*, 20 Aralık 2016.

10. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 30 Aralık 2016, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/814919370711461890>, (Erişim tarihi: 9 Ocak 2017).

sanal müdahale suçlaması yöneltiyor. Rusya suçlamaları reddediyor ama Rusların Amerikan hükümeti ve diğer oluşumlarına sanal saldırıları yıllardır devam ediyor. Bununla birlikte Rusya'nın ilk kez ABD'de bir seçime müdahalesi gündeme geliyor. Bu mesele ABD-Rusya ilişkileri çerçevesinde değerlendirilince Amerika'da farklı siyasi çevrelerde büyük bir tartışma başlamasına sebep oldu.

Amerikan İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) söz konusu müdahaleyle ilgili gizli bir değerlendirmesinde Rusya'nın 2016 seçimlerine "Amerikan seçim sistemine duyulan güveni sarsmaktan çok Donald Trump'ın başkanlığı kazanmasına yardımcı olmak için" müdahale ettiği ileri sürüldü.¹¹ İstihbarat oluşumlarının konuya ilişkin değerlendirilmelerinde farklılıklar olsa da Obama Kongre'den gelen baskılar üzerine devir tesliminden önce bu konuda etraflı bir inceleme başlatılması çağrısında bulundu. Kongre başkanlığınca oluşturulan bir gruba Eylül 2016'da istihbari bulgularla ilgili bilgi verilerek neden Beyaz Saray veya Kongre'nin Rus sanal saldırılarıyla mücadele için gerekli adımları atmadığı sorgulandı. İstihbarat birimleri kısa bir süre önce ABD'de siyaset kurumlarına seçim arifesinde siber saldırı düzenlendiğine ilişkin daha sağlamlaştırıcı bir fikir birliğine vardılar. 6 Ocak'ta istihbarat Trump'ı siber saldırı suçlamaları konusunda bilgilendirdi ve gizlilik arz etmeyen bulguları kamuoyuyla paylaştı. İstihbarat yetkilileri ayrıca Kongre üyelerini de kamusal ve özel alanlarda elde ettikleriyle ilgili olarak bilgilendirmeye devam ediyor.

Obama ise başkanlığı döneminde siber tehditleri hafifletmek için yeterince çaba göstermediği gerekçesiyle hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçilerin eleştirilerine maruz kalıyor. Görevde bulunduğu sekiz yıl boyunca Obama yönetimi birkaç kez Wikileaks belgelerinin sızdırılması ve Edward Snowden'in ifşaatları gibi

ABD'nin dijital güvenliğini ilgilendiren çekişmelerle baş etmek durumunda kaldı. Daha önce 16 istihbarat kuruluşu bir araya gelerek Amerikan iş çevreleri ve çıkarlarına karşı Çinlilerin düzenlediği sanal saldırılar üzerine bir açıklama yayımladı.¹² Kısa bir süre önce Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi Başkanı Devin Nunes Obama'yı şimdiye kadar Rusya'nın siber tehditlerini ciddiye almamakla suçladı. Nunes, "Obama yönetimi... istihbarat komitesinin birçok üyesinin Kremlin'in saldırganlığına karşı etkili eyleme geçilmesi talebini görmezden geldi. Ancak görünen o ki sekiz yıl sonra yönetim tehdit karşısında aniden uyandı" şeklinde konuştu.¹³ Nunes da Trump geçiş dönemi ekibi içinde yer alıyor. Temsilciler Meclisi Üyesi ve Meclis İstihbarat Komitesi'nde görevli kıdemli üye Adam B. Schiff benzer görüşleri paylaşarak Obama yönetiminin sorumsuzluğundan Kongre'nin sorumlu tutulamayacağını söyledi. Schiff, "Yönetim karşılık vermek için gereken her şeye sahip; yaptırım uygulama, gizli yöntemler kullanma ehliyetine sahipler. Yönetim bunları Rusları caydıracak şekilde kullanmamaya karar verdi" dedi.¹⁴

Ocak ayı geldiğinde Trump yönetiminin karşılaştığı en büyük zorluk analizlerini düpedüz göz ardı ettiği, bazı durumlarda bilgilendirme toplantılarına gitmediği veya daha az gittiği istihbarat camiasıyla uyum sağlamak olmuştur. Trump'ın Rusya'nın müdahalesiyle ilgili tutumu istihbarat çevrelerinin raporlarıyla tezat teşkil etmektedir. Trump'ın *Time* dergisine verdiği 2016 Yılın Adamı röportajında yeni başkan Rusya'nın seçimlere müdahil olduğuna inanmadığını belirterek, "Rusya da olabilir, diğer uluslardan herhangi biri de olabilir" dedi.¹⁵ Bu açıklama

11. Adam Entous, Ellen Nakashima ve Greg Miller, "Secret CIA Assessment Says Russia Was Trying to Help Trump Win White House", *The Washington Post*, 9 Aralık 2016.

12. Robert Windrem, "Exclusive: Secret NSA Map Shows China Cyber Attacks on U.S. Targets", NBC, 30 Temmuz 2015.

13. Rowan Scarborough, "Obama Shrugs off Russian Hacking—Until Donald Trump Elected President", *The Washington Times*, 13 Aralık 2016.

14. Entous, Nakashima ve Miller, "Secret CIA Assessment Says Russia Was Trying to Help Trump Win White House".

15. "Donald Trump on Russia, Advice from Barack Obama and How He Will Lead", *Time*, 7 Aralık 2016.

Trump'ın geçiş dönemi ekibinin Aralık 2016 başında CIA'nın kilit konumdaki senatörlerle ilgili en son bulguları paylaştığı bir sırada yayımladığı açıklamaya göre daha yumuşak ifadeler içeriyordu. CIA'nın bulgularının tamamen görmezden gelindiği söz konusu açıklamada ise, "Bunlar Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğunu söyleyen insanlar. Seçim uzun bir süre önce ve tarihte Seçiciler Kurulu'nun kazandığı zaferlerin en büyüğü olarak sona erdi. Şimdi yola devam etme ve 'Amerika'yı Yeniden Büyük' yapma vakti"¹⁶ denildi. Trump'ın Temmuz'da Rusya'ya Clinton'ın elektronik posta mektuplarının yayımlanması çağrısında bulunduğu da not edilmesi gerekir.¹⁷

Mart 2016'da *The New York Times*'tan Maggie Haberman ve David E. Sanger'a mülakatında Trump siber güvenlikle ilgili görüşlerini paylaşırken ABD'yi siber konusunda "köhne" olarak nitelendirdi. Trump hangi ülkelerin ABD'ye siber saldırılar düzenlediği ve kimin böyle bir güce sahip olduğunun bilinmediğini ama yine de sanal alemin Amerika'nın düşünce sürecinde "çok güçlü" olması gerektiğini kaydetti.¹⁸ Trump'ın yorumları Amerikan yönetiminin Demokratik Ulusal Kongre ve diğerlerine başkanlık seçimini etkilemek için düzenlenen siber saldırılarda Rusya'nın rol oynadığından emin oldukları yönündeki hükümet açıklamasının öncesine rastlıyor. Trump'ın daha yakın bir zamandaki yorumlarına bakarak son siber ihlalleri ve siber güvenliği yeterince ciddiye almadığı ileri sürülebilir fakat onun savunma önceliklerinden biri olarak kapsamlı bir siber güvenlik stratejisinin geliştirilmesine Pentagon'un kısa notundaki listede yer verildi.¹⁹ Son

siber ihlaller ve saldırılar açığa çıktıkça Trump'ın söyleminde değişiklik olabilir. Savunma şirketlerinin kendilerine ait sırların yabancı hükümetler tarafından çalındığını bildirmelerinin ardından son yıllarda iş çevrelerinin ticari sırlarına ilişkin siber casusluk konusunda baskıları giderek artırdıkları görülmektedir. Yeni yönetim ABD'nin güvenliğini ilgilendiren bu tür siber suçlar ve tehditlerle başa çıkmak zorundadır.²⁰

Trump ayrıca yemin törenine haftalar kala Obama yönetiminin Rusya'ya uyguladığı son yaptırımlar konusunda da zor duruma düşülecek. Aralık 2016 sonunda Obama yönetimi ABD seçimlerine müdahalesi nedeniyle Rusya'ya karşı misilleme anlamına gelebilecek tedbir alma aşamasında olduklarını duyurdu. Bu duyuru üzerine Trump Amerikalıların "hayatlarına devam etmeleri"²¹ gerektiği açıklamasında bulundu. 29 Aralık 2016'da Obama yönetimi yeni tedbirler kapsamında "35 Rus hükümet yetkilisinin Amerika'dan sınır dışı edilmeleri ve sanal saldırılarla ilişkisi bulunduğu anlaşılan kuruluşlara ve şahıslara yaptırım uygulanması" emrini verdiklerini açıkladı.²² Trump göreve geldiğinde ilerleme kaydedebilmek için ne şekilde cevap vereceğine karar vermesi gerekecek. Trump yaptırımları kaldırırsa bu durum muhtemelen istihbarat kurumlarının bulgularına güvenmediğine işaret edebilir ve Kongre'de siber saldırı ve ihlallerin incelemeye alınması için ısrar eden Cumhuriyetçilerle gerginliğe yol açabilir.

Trump saldırıların arkasında Rusya'nın olduğunu ilk kez kabul ederek, "Siber saldırı ve ihlallere gelince, sanırım Rusya'ydı" dedi.²³ Trump'ın CIA Başkanlığına aday gösterdiği

16. Josh Gerstein, Jennifer Scholtes, Eric Geller ve Martin Matischak, "Trump Breaks with Obama, Intel Agencies on Election Hacking", *Politico*, 9 Aralık 2016.

17. Ashley Parker ve David E. Sanger, "Donald Trump Calls on Russia to Find Hillary Clinton's Missing Emails", *The New York Times*, 27 Temmuz 2016.

18. Maggie Haberman ve David E. Sanger, "Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views", *The New York Times*, 26 Mart 2016.

19. Hudson, McLeary ve De Luce, "Russia Missing from Trump's Top Defense Priorities, According to DoD Memo".

20. Wendell Minnick, "Chinese Businessman Pleads Guilty of Spying on F-35 and F-22", *Defense News*, 24 Mart 2016.

21. Michael D. Shear, "Trump, Dismissive of Hacking, Says Americans Should 'Get on With Our Lives'", *The New York Times*, 29 Aralık 2016.

22. Missy Ryan ve Ellen Nakashima, "Obama Administration Announces Measures to Punish Russia for 2016 Election Interference", *The Washington Post*, 29 Aralık 2016.

23. "Donald Trump's News Conference: Full Transcript and Video", *The New York Times*, 11 Ocak 2017.

Mike Pompeo ile Tillerson onama görüşmeleri sırasında siber saldırılarla ilgili Rusya'nın müdahalesi konusunda Trump'ın önceki görüşlerinden farklı beyanat verdiler. Pompeo Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi'ne Rusya'nın dahlinin "gayet açık" olduğunu belirterek müdahaleyi "Rusya içinde üst düzey liderlik kadrosunun saldırgan bir hamlesi" şeklinde nitelendirdi.²⁴ Gizli raporlara erişim izni bulunmayan Tillerson ise Senato Dış İlişkiler Komitesi'ne kamuoyuna açık raporun "bariz şekilde sıkıntılı" olduğunu ve Putin'in doğrudan müdahale ettiğini söylemenin "doğru bir varsayım" olabileceğini kaydetti.²⁵

Ukrayna

ABD'nin Rusya'ya karşı yaptırımlarının kullanışlı ve çok etkili olup olmadığına ilişkin ihtilafli görüşler mevcut. Bu görüşlerden bir tanesi Rus ekonomisinin 2013'te düşük seyreden petrol fiyatları nedeniyle zaten gerilediğini ve bunun asıl sebebinin yaptırımlar olmadığını ileri sürmektedir. Keza yaptırımların Putin'in itibarını artıracak bir Amerikan karşıtlığına yol açtığı ve Kremlin'in Rus vatandaşlarının zararına karşı tedbirler almasını daha da kolaylaştırdığı doğrudur. Buna karşılık yaptırımlarla murat edilenin gerçekleştiği ve halen gerilemeye devam eden Rus ekonomisini daha fazla hasara uğratacak bir şarapnel etkisi yaptığı da savunulmaktadır. Ayrıca Rusya'ya uygulanan yaptırımlar az fark yarattıysa da bir derece etkili oldukları söylenebilir. Uzmanlar Trump yönetiminin yaptırımları kaldırıp kaldırmayacağı noktasında bölünmüş durumdadır ama bunun yeniden değerlendirilmesi gerekecek.

Tillerson Rusya'ya uygulanan yaptırımlara karşı çıkıyor ve bunu özellikle dile getiriyor. Exxon Mobil Şirketi'nin Başkanı ve şirketin meslekten yetişmiş elemanı Tillerson hem Putin hem de Rosneft CEO'su İgor Sechin ile ilişkilerinin güçlü olmasıyla biliniyor. Söz konusu

Rusya olunca Tillerson'ın Dışişleri Bakanı olarak ABD'ye hizmet etmesi için çok fazla çıkar çatışması yaratıp yaratmayacağı pek çokları tarafından sorgulanıyor. Tillerson'ın Trump'ın kabinesinde yer alması durumunda çıkar çatışmasından uzak kalmayı başarabileceğini sorgulayanlar arasında bazı Amerikalı senatörler de bulunuyor. Şirketin büyük projelerinin çoğu durdurulmuş durumda. Uygulamadan yedi ay sonra yaptırımların şirkete maliyeti bir milyar dolardan fazla.²⁶ Tillerson'ın şirketinin başarısını görmek gibi kısa vadeli çıkarı olacak ve kendisi ilaveten Exxon Mobil'den emekli olacak. Tillerson ayrıca şirketin 2016 dosyalarına göre toplam değeri 218 milyon dolar olan hisse senetleriyle yaklaşık 70 milyon dolarlık bir emeklilik planının da sahibi. Bazılarına göre Tillerson'ın Exxon Mobil'in özellikle Rusya'daki uzun soluklu başarısıyla alakadar olması Dışişleri Bakanlığının onanması durumunda muhtemelen etkili olacak.

Rusya konusundaki tutumu nedeniyle Trump'ın kazandığı zaferin Ukraynalıları hayal kırıklığına uğrattığı şeklinde yaygın bir görüş var.

Rusya'ya uygulanan yaptırımlara gelince bu konuda pek çok senaryo var. Yaptırımların kaldırılması Ukrayna'ya egemenliği ve toprak bütünlüğünün ABD için çok da önemli olmadığını işaret edebilir. Trump yönetimi Moskova ile ilişkileri onarıırken bunu Ukrayna'nın zarar görmemesi için temkinli bir şekilde yapması gerekir. Keza bu durum yeni yönetime Obama yönetiminin denemediği biçimde gücünü artırma fırsatı sunuyor. ABD, Ukrayna'ya Kırım'ın ilhakından

24. Ashley Killough, "Trump's CIA Pick: Russian Hacking 'Aggressive Action' by Senior Leaders", CNN, 12 Ocak 2017.

25. Jessica Taylor, "5 Top Moments from Rex Tillerson's Hearing to Be Secretary of State", NPR, 11 Ocak 2017.

26. Irina Slav, "Exxon Has Lost Over \$1 Billion from Russian Sanctions", Oilprice, 14 Ekim 2016, <http://oilprice.com/Energy/Energy-General/Exxon-Has-Lost-Over-1-Billion-From-Russian-Sanctions.html>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2017).

sonra destek sağlarken Kiev'de kimileri Washington'un bu konuda daha fazla şey yapmasını arzu ediyor. Hem Bill Clinton hem de George W. Bush başkanlıkları döneminde Ukrayna'ya ziyarette bulundular ve Doğu Avrupa'yı Obama'dan daha fazla ziyaret ettiler. Ukrayna Dışişleri Bakan Yardımcısı Vadym Prystaiko bir konuşmasında Obama yönetiminin desteği konusunda yaşadığı hayal kırıklığını şöyle ifade etti:

Bu yönetim, başkanı Ukrayna toprağına hiç ayak basmayan ilk yönetimdi... Muhtaç ülkeye destek vermeyen ve son ziyaretini nereye yapan? Yunanistan'a yapan bir başkandı. Amerikalıların Rusya'ya yerini göstermesi için bunun çok önemli olabileceğini düşündüm.²⁷

Trump yönetimi için Ukrayna krizinin dondurulmuş bir çatışmaya dönüşmemesini sağlamak adına hala bir fırsat olabilir. Bunun bir kısmı yaptırımların yeniden değerlendirilmesi ve belli hafifletici tedbirlerle ilişkilendirilmesi olabilir. Graham ve Rojansky'nin önerdiği gibi Washington Moskova'yı Minsk II Barış Anlaşması gereğince "ateşkesin devamlılığı için Rusya'nın somut adımlar atmasına karşın belli yaptırımların hafifletilmesi, çatışma bölgesinden ağır askeri donanımların geri çekilmesi ve sınırın Ukrayna tarafının kontrolünün Kiev'e geri verilmesi" yoluyla teşvik edebilir.²⁸ 2003-2006 yılları arasında görev yapan ABD'nin eski Ukrayna Büyükelçisi John Herbst Eylül 2015 tarihli bir makalede benzer bir görüş ileri sürdü. Herbst, "Yaptırımların hafifletilmesi ancak Kremlin'in Minsk'e bağlı kalmasıyla gerçekleşebilir... Daha azı Moskova'ya herhangi bir vakitte düşmanlıkları tekrar başlatma kabiliyeti kazandırır" iddiasında bulundu.²⁹ Ukraynalılar Cumhuriyetçi bir Temsilciler Meclisi ve Senato'dan Rusya konusunda daha sert bir Amerikan dış politikasını dört gözle bekliyor olabilirler. Trump yönetimi

27. Shaun Walker, "It's a Pretty Disturbing Time for Ukraine: Trump's Russia Ties Inerve Kiev", *Guardian News*, 6 Aralık 2016.

28. Graham ve Rojansky, "America's Russia Policy Has Failed".

29. John E. Herbst, "To Keep Ukraine Free, We Need to Keep the Sanctions on Putin", *Newsweek*, 1 Ekim 2015.

Ukrayna kriziyle nasıl baş edebileceğine karar verirken Washington'daki karar mekanizmasını etki altına almayı hedefleyen dış belirleyiciler de keza oyunda olacak. Söz gelimi seçimlerden kısa bir süre sonra Rusya Dışişleri Bakanlığı Ukrayna hükümetini Trump kampanyasını sabote ederek Amerikan seçimlerini etkilemeye çalışmakla suçladı.³⁰ Rusya konusundaki tutumu nedeniyle Trump'ın kazandığı zaferin Ukraynalıları hayal kırıklığına uğrattığı şeklinde yaygın bir görüş var. Seçimin ardından ABD'nin eski Rusya Büyükelçisi Michael McFaul, "Bu gecenin en büyük kaybedeni Ukrayna'dır" şeklinde bir tweet attı.³¹ Ukrayna, ABD'nin Rusya ile arasını düzeltirken kendisinden vazgeçmesinden korkuyor.³² Bu tür bir hamle ABD'nin Doğu ve Orta Avrupa ülkeleriyle ilişkileri üzerinde büyük bir domino etkisi yaratabilir.

Petrol (ve Enerji)

Amerikan petrol ve gaz sanayiinin Ocak 2016'da iktidarı devralmaya hazırlanan Trump yönetimini dört gözle beklemek için çok sebebi var. Trump'ın Exxon Mobil CEO'su Tillerson'ı aday göstermesi sanayinin bizzat kendisi için de bir kazanç. Trump üst yönetim makamlarını petrol ve gaz sanayiine yakınlığıyla bilinen önemli şahsiyetlerle dolduruyor. Eski Teksas Valisi Rick Perry'yi Enerji Bakanı adayı gösteren Trump kaya gazı sanayii ile bağları olan ve iklim değişikliğine şüpheyle yaklaşan Scott Pruitt'i Çevre Koruma Ajansı Başkanlığına; kömür, petrol, gaz aramalarının güçlü destekçisi Montana Milletvekili Ryan Zinke'yi İçişleri Bakanı adayı gösterdi.³³

Bununla beraber Tillerson en fazla Rusya ile çıkar çatışması ve yaptırımların geleceği konusunda endişeleniyor. Önümüzdeki aylarda

30. Kenneth P. Vogel ve Julia Ioffe, "Russia Accuses Ukraine of Sabotaging Trump", *Politico*, 12 Şubat 2016.

31. David Stern, "Donald Trump's Win Shakes Ukraine", *Politico*, 11 Eylül 2016.

32. "Ukraine Fears Falling Victim to Trump-Putin 'Grand Bargain'", *Financial Times*, 11 Kasım 2016.

33. Catherine Traywick ve David Wethe, "Big Oil Gets a Huge Role in Trump's Administration", *Bloomberg*, 14 Aralık 2016.

yaptırımların geleceği Trump yönetiminin en önemli tartışma maddelerinden biri olacak ancak enerjiden sorumlu yönetim üyeleri profili gelecek yıllarda enerjiye ciddi anlamda vurgu yapılacağını göstermiştir. Seçim kampanyasında enerji bağımsızlığının önemine dikkat çeken Trump, başkan olarak bunu başarmayı istediğinden söz etmiştir. Fosil yakıtları öncelikli olmasına rağmen elbette enerji –nükleer enerji dahil– bağımsızlığı üzerine farklı görüşler mevcuttur. Birçok uzman ve kanun yapıcı son zamanlarda ABD’de enerji tüketiminin yüzde 20’sinin nükleer enerjiyle karşılandığını, reaktörlerde kullanılan uranyumun ise neredeyse yüzde 90’ının yabancı şirketlerden sağlandığına dikkat çekmiştir. ABD uranyumun yaklaşık yüzde 37’sini Rusya, Kazakistan ve Özbekistan’dan tedarik etmektedir. Gözlemciler bu meseleyi ciddi bir ulusal güvenlik tehdidi şeklinde değerlendirmektedir. Dolayısıyla sadece petrol değil aynı zamanda nükleer enerji de Trump’ın enerji güvenliği gündeminde yerini alacaktır.³⁴

Suriye

Suriye’deki çatışma ve ABD ile Rusya arasında bu çatışmayı hafifletecek en iyi hareketin ne olacağına ilişkin görüş ayrılığı iki ülke arasında büyük bir gerginlik kaynağıdır. ABD Suriye’de ana muhalefet ittifakı Ulusal Koalisyon’u desteklemekte ve belli muhalif gruplara askeri yardım sağlamaktadır. Rusya ise Beşar Esed’in büyük destekçisi olarak rejim lehine tavır almaktadır. Obama’ya Esed’i hedefe oturtma çağrısında bulunmaktan çekinmeyen Amerikalı diplomatlar çatışmanın ancak bu şekilde sona erdirilebileceğini savunmaktadır. ABD’nin Esed güçlerini hedef almasına karşı Putin’in Sözcüsü Dmitry Peskov bunun “terörle mücadelenin başarısına yardımcı olmayacağını ve bölgeyi tam bir kar-

maşaya sürükleyeceğini” belirtmiştir.³⁵ Putin’in Suriye’de meşru bir hükümetin kurulması için yeni bir anayasa hazırlanması ve seçim yapılmasının şart olduğu yönündeki sözleri sıklıkla alıntılanmaktadır.

ABD ve Rusya, Suriye anlaşmazlığına ilişkin ortak bir zeminde buluşabilirse bu durum Trump’ın Kremlin ile daha iyi ilişkiler kurulması arzusuyla örtüşebilir.

ABD ve Rusya, Suriye anlaşmazlığına ilişkin ortak bir zeminde buluşabilirse bu durum Trump’ın Kremlin ile daha iyi ilişkiler kurulması arzusuyla örtüşebilir. Bu konuda ABD’nin Rusya ile birlikte çalışmasının belki de en büyük destekçisi Trump’ın Ulusal Güvenlik Danışmanlığı’na aday gösterdiği emekli Korgeneral Michael Flynn’dür. Flynn, Trump’ın kampanya ve geçiş dönemi boyunca dış politika çizgisini belirlemesine yardımcı olmaktadır. Flynn çeşitli konularda Trump’a danışmanlık yapmanın ötesinde DE-AŞ’la mücadele için de tavsiyelerde bulunmaktadır. Flynn hem ABD hem de Rusya’ya ortak bir hedefe varmak üzere stratejilerini birleştirme çağrısı yapmaktadır. 2015’te *Russia Today* röportajında Flynn, “Rusya’nın kendi ulusal güvenlik stratejisi var ve bizim buna saygı duymamız ve karşılaştığımız tüm zorluklara rağmen Amerika’nın ulusal güvenlik stratejisini Rusya’nın ulusal güvenlik stratejisiyle nasıl birleştirebileceğimizin yolunu bulmaya çalışmamız gerekmektedir” dedi. Flynn konuşmasının devamında birbirini karşılıklı olarak destekleyebilecek stratejik hedefler konulmasına ihtiyaç duyulduğunu söyledi.³⁶

34. “Why Trump’s Appointments of Tillerson & Perry May Fuel the Uranium and Nuclear Sectors (Energy Fuels Inc)”, Energy Fuels, 2 Ocak 2017, <http://www.energyfuels.com/ceo-articles/trumps-appointments-tillerson-perry-may-fuel-uranium-nuclear-sectors>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

35. “Bully Game Between Russia, US Will Lead to More Conflicts” - Fmr US Defense Intel Chief”, RT, YouTube, 10 Aralık 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=S32sG42IIFo>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2017).

Trump da seçimleri takip eden mülakatlarda benzer argümanları dile getirmişti. *The Wall Street Journal* röportajında Trump Suriye'deki savaşla ilgili farklı düşündüğünü kaydederek, "Benim tavrım (şu:) Sen Suriye'ye karşı, Suriye DEAŞ'a karşı savaşıyor ve senin DEAŞ'ı def etmen gerekiyor. Rusya artık Suriye'yle tamamen aynı safta ve şimdi senin elinde İran var ki İran, bizim yüzümüzden, giderek daha güçleniyor ve İran da Suriye ile aynı safta."³⁷ Trump ayrıca mevcut politikalar sürdürülürse ABD'nin sonunda " Hem Rusya hem de Suriye ile savaşacağını" söyledi.³⁸ Buradan hareketle Trump ayrıca Suriye'de DEAŞ'ın yenilebilmesi için ABD'nin Rusya ile birlikte çaba sarf etmesi gerektiğini vurguladı. Trump'ın sözleri Kongre üyeleri ve bazı uzmanlar arasında infiale yol açsa da³⁹ ABD'nin yeni seçilen başkanı şu ana kadar tutumunu değiştirmede bilakis son tweetlerinde Rusya ile birlikte çalışmamanın ve iş birliğine gitmemenin aptallık olduğunu yazdı.

Bu ifadeler Rus ve rejim kuvvetlerinin sivilleri katlini kınayan Amerikalı yetkililer, ABD'nin müttefikleri ya da Birleşmiş Milletler'in (BM) söylemleriyle paralel değil. Rusya ile daha iyi ilişkiler ABD'nin kilit müttefikleri, uluslararası kurumlar ve üst düzey hükümet yetkililerinin zararına olabilir. Fakat muhalif ittifak liderleri Trump'ın İran'a karşı hasmane tavrının Rusya ile ilişkileri düzeltme arzusunun önüne geçeceği ve ABD'nin duruşunun çok fazla değişmeyeceğinden ümitli.⁴⁰ Önümüzdeki birkaç ay içinde Suriye bağlamında Rusya ile ilişkiler üzerine dair daha açık bir strateji ortaya çıkacaktır.

37. Monica Langley ve Gerard Baker, "Donald Trump, in Exclusive Interview, Tells WSJ He is Willing to Keep Parts of Obama Health Law", *The Wall Street Journal*, 11 Kasım 2016.

38. Langley ve Baker, "Donald Trump, in Exclusive Interview, Tells WSJ He is Willing to Keep Parts of Obama Health Law".

39. Guy Taylor ve Carlo Muñoz, "Donald Trump's Talk of Teaming with Russia Against Islamic State Draws Pushback on Hill", *The Washington Times*, 15 Kasım 2016.

40. Yaroslav Trofimov, "Syrian Rebels Pin Hopes on Trump", *The Wall Street Journal*, 8 Aralık 2016.

ATLANTİK ÖTESİ İLİŞKİLER

Trump'ın Kasım 2016'da kazandığı zafer geride özellikle göç, Ukrayna krizi, Rusya'nın bölgedeki saldırgan tutumu, iklim değişikliği ve Suriye'deki çatışma çerçevesinde Atlantik ötesi ilişkileri endişeyle karşılayan pek çok Avrupalı lider bıraktı.

Trump'ın seçim kampanyası ve geçiş dönemi boyunca bu konulardaki söylemi Avrupalı liderlerin ABD'den beklentileriyle aynı doğrultuda değil. Trump'ın NATO'ya eleştirel bakışı, serbest ticareti hoş karşılamaması ve Rusya ile dostluk pek çok Avrupalı siyasetçiyi endişeye sevk ediyor.

Avrupa Birliği

Kampanya sırasında Trump Avrupa ülkelerinin savunma harcamalarını artırmaları gerektiğini ileri sürdü. Yeni başkanın pek çok yorumu Avrupa savunmasına daha fazla katkı sağlayan NATO üyesi ülkelere odaklanırken kendisi Avrupa ülkelerinin NATO üyeliğine bakılmaksızın savunma kabiliyetlerini artırmak için çalışmaları gerektiğini kaydetti. Mesele Rusya'nın Ukrayna'daki saldırgan tavrıyla başa çıkmak olunca Avrupa'nın savunmayı artırması Trump için özellikle önemli. Zira yeni başkan ABD'nin çok fazla savunma sağlayıcı rolü üstlendiği görüşüne sahip.

Trump'ın kazandığı zaferin ertesi günü Avrupa Birliği (AB) liderleri Brüksel'de acil mahreciyle toplandılar. Liderler seçimin Avrupa güvenliği üzerine muhtemel sonuçlarını ve AB'nin Rusya, İran ve Esed rejimiyle ilişkilerini tartıştılar. Toplantı AB liderleri için belli konularda uyumlu bir duruş geliştirmek ve AB'nin Trump yönetiminden beklentilerini tanımlamak için bir fırsattı. Ancak Fransa Dışişleri Bakanı Jean Marc Ayrault ve İngiliz mevkidaşı Boris Johnson toplantıya katılmadı. Ayrault BM genel sekreteri ile toplantıdaydı, Johnson ise liderlerin aceleyle bir araya geldiklerini ve toplantının ge-

reksiz olduğunu söyledi.⁴¹ Ayrault ve Johnson'ın toplantıya katılmayı bölünmüş bir Avrupa ve Berlin'e destek konusunda isteksizlik şeklinde endişelere yol açtı.

Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Clause Juncker de kritik konular hakkında güvence arayışına girerek Trump'ı en uygun zamanda bir ABD-AB zirvesi için davet etti.⁴² Diğer Avrupalı liderler farklı tepkiler gösterdi, çoğu Trump'ı kutlayıp mevcut ilişkilerin zayıflamaması temennisinde bulundu.

Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Kasım'da Trump'a gönderdiği kutlama mektubu, Obama'nın başkanlığı süresince onunla ilgili yorumlarıyla karşılaştırıldığında daha soğuktu. Merkel mektubunda Trump'tan beklentilerine ve kendisinin izleyeceği politikalara değindi. Merkel'in ifadeleri aynı zamanda Trump'ın seçim kampanyası sırasında yaptığı pek çok yorum ve ötelemeye karşı bir uyarı niteliği taşıyor gibiydi. Merkel, ABD ve Almanya'nın ortak değerlerle –“özgürlük, hukukun üstünlüğü ve insan haysiyetine saygı; nereli olduğu, cilt rengi, inancı, cinsiyeti, cinsiyet tercihleri veya siyasi görüşlerine saygı”– bağlı olduğunu kaydettiği mektupta bu değerler temelinde yakın iş birliği teklifinde bulundu.⁴³

Obama başkanlığı için “Merkel ile kısmen yakın ilişki içerisinde” tanımı yapılırken Trump'ın Alman lider ile ilişkilerde gerginlik konusunda temkinli olması gerekiyor. Son yurt dışı gezisinde Obama Almanya'ya da uğradı ve başkanlığı süresince bu ülkeye altıncı ziyaretini gerçekleştirdi. Berlin'de düzenledikleri ortak basın toplantısında Merkel Alman-Amerikan ve Avrupa-ABD ilişkilerinin “Alman dış politikasının temel direği olduğunu, çıkarların belirlediği

bir dış politika ama aynı zamanda ortak değerlere bağlı bir politika” içerdiğini belirtti. Obama başkanlığı döneminde Merkel'i “istikrarlı ve güvenilir bir ortak” şeklinde tanımlarken dostluğu, liderliği ve ABD-Almanya ilişkilerine sadakati için teşekkür etti.⁴⁴

Trump Avrupa'nın en güçlü ülkesi ve çok ihtiyaç duyduğu müttefiki Almanya ile ülkesinin ilişkilerini güçlendirebilir.

Trump, Merkel'e hayranlık duyduğunu söylemesine rağmen seçim sırasında Merkel onun eleştirilerinden kaçamadı. Trump, Merkel'in göç politikaları ve çok sayıda Suriyeli mülteciyi Almanya'ya kabulünü eleştirdi. Yeni başkan, Hillary Clinton'ı Ağustos 2016'da yaptığı bir politika konuşmasında “Amerika'nın Angela Merkel'i” olarak adlandırmıştı.⁴⁵ Merkel *Time* dergisinin 2015 Yılın İnsanı seçildiğinde Trump, “Size söyledim *Time* dergisi büyük favori olmama rağmen beni asla yılın insanı seçmez, Almanya'yı yöneten kişiyi seçtiler” dedi.⁴⁶

Trump Avrupa'nın en güçlü ülkesi ve çok ihtiyaç duyduğu müttefiki Almanya ile ülkesinin ilişkilerini güçlendirebilir. AB ülkelerinin 2015'te bir bütün olarak ABD'nin ikinci en büyük ithalat ve ihracat ortağı olduğu düşünüldüğünde bölgede ticaret bağlamında Washington'ın kaybedecek şeyi fazla. ABD'nin G7, G20 ve BM gibi uluslararası forumlarda Avrupalı müttefik-

41. Patrick Wintour, “EU ministers Meet to Discuss Trump Presidency”, *Guardian News*, 13 Kasım 2016.

42. “World Leaders React to Donald Trump's US Election Victory”, *Guardian News*, 9 Kasım 2016.

43. Anthony Faiola, “Angela Merkel Congratulates Donald Trump—Kind of”, *The Washington Post*, 9 Kasım 2016.

44. “Remarks by President Obama and Chancellor Merkel of Germany in a Joint Press Conference”, The White House, 17 Kasım 2016, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2016/11/17/remarks-president-obama-and-chancellor-merkel-germany-joint-press>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2017).

45. Sopan Deb, “Trump Says He Admires Germany's Merkel Despite Bashing Her Often”, CBS News, 29 Eylül 2016.

46. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 9 Aralık 2015, https://twitter.com/realDonaldTrump/status/674587800835092480?ref_src=twsrc%5Etfw, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

lere ihtiyacı var.⁴⁷ Bununla birlikte Almanya ve AB ile güçlü ilişkiler muhtemelen Trump'ın Putin ile ilişkilerinde gerginliğe sebep olacaktır. Son yıllarda Rusya'yı eleştirmekten çekinmeyen Merkel, Ekim 2016'da Halep'in doğusuna Rus hava saldırılarını kınayıp bu saldırıların "insanlıktan uzak ve amansız" olduğunu söyledi. Merkel Kremlin'i Ukrayna ve Suriye'deki eylemleri nedeniyle cezalandırmak için yaptırımları masada tutmaya devam ediyor.⁴⁸ Almanya Başbakanı Rus saldırganlığına karşı mücadele ederken Avrupada güçlü ve etkili bir lider olarak kendini kanıtlamış bulunuyor.

Trump'ın savunma hakkındaki yorumları üzerine Avrupalı liderler harekete geçti ve Avrupa Parlamentosu (AP) savunma harcamaları ve varlık paylaşımını artıracak planlar lehine oy kullandı.⁴⁹ Bağlayıcı olmayan oylama Avrupa'nın bölge savunmasını eş güdümlü hale getirmeye istekli ve hazır olduklarını ortaya koydu. Söz konusu plan NATO ile rekabet içerisinde olmayacak, İttifak ile beraber "Birliğin Amerika olmaksızın askeri açıdan güçlenmesi için harekete geçmesini ve Avrupa'nın daha fazla savunma harcaması yapmasını sağlayacak" şekilde çalışacak. İlaveten AB Dışişleri Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, "Bu, Amerika ile yeni işlemsel yaklaşımın parçası olabilir zira seçilmiş Başkan Donald Trump Avrupa'nın Avrupa savunmasına ilişkin sorumlulukları noktasında daha fazla çalışması gerektiğini kaydetmiştir" dedi.⁵⁰ Nihai anlaşma aylar süren müzakerelerle mümkün olabilecek ve AB anlaşmanın ayrıntılarını planlayacak ancak Trump'ın Avrupa'nın daha iyi bölge savunmasına dair yorumlarının kesinlikle etkili olduğu görülüyor.

47. "European Union", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/europe/european-union#>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

48. "Russia Tells UN It Will Pause Bombing of Eastern Aleppo", *Guardian News*, 20 Ekim 2016.

49. Robin Emmott, "EU Lawmakers Endorse Joint European Defense Plans after Trump Victory", *Reuters*, 22 Kasım 2016.

50. Julian Barnes ve Laurence Norman, "EU Leaders Plan Military Overhaul after Pressure from Trump", *The Wall Street Journal*, 15 Aralık 2016.

Paris Anlaşması

Trump ayrıca diğer küresel aktörler gibi Avrupalı liderleri de Paris Anlaşması'nın geleceği konusunda endişelendirdi. Söz konusu anlaşma daha sağlıklı küresel bir karşılık vermek suretiyle iklim değişikliği tehdidiyle mücadeleye yoğunlaşıyor. Seçim kampanyası boyunca Trump iklim değişikliğinin hile olduğunu söyleyerek ABD'nin anlaşmadan geri çekilmesinden bahsetti –ki anlaşmanın kuralları gereği geri çekilme yıllarca sürebilir. Seçimden günler önce Trump, "Küresel ısınma kavramını Amerikan imalatını rekabet edemez hale getirmek amacıyla Çinliler kendileri için icat etti" şeklinde bir tweet attı.⁵¹ Ancak Trump bu konudaki duruşunu son zamanlarda yumuşatmış bulunuyor. Aralık 2016'da Fox News Sunday programına verdiği röportajda iklim değişikliği hakkında açık fikirli olduğunu belirten Trump hiç kimsenin bunun gerçek olup olmadığını gerçekten bilmediğini iddia etti.⁵² Paris Anlaşması'ndan geri çekilme hakkındaki bir soruya ise Trump, "Şimdi, Paris'e gelince, çalışıyorum. Bunu söylüyorum. Anlaşmanın bizi diğer ülkelerle rekabetçi bir dezavantaja sürüklemesini istemiyorum... Ve bildiğiniz gibi anlaşma üzerinde farklı zamanlar ve farklı zaman sınırlamaları mevcut. Bunun Çin'e veya anlaşmayı imzalayan diğer ülkelere bize karşı avantaj sağlamasını istemiyorum" şeklinde cevap verdi.⁵³

Trump'ın Çevre Koruma Ajansı (EPA) Başkan adayı Scott Pruitt iklim değişikliğine şüpheyle yaklaşıyor ve EPA'yı eleştiriyor. Oklahoma Başsavcısı Pruitt EPA'nın Temiz Güç Planı'nı işlem dışı bırakmak ve federal çevre düzenlemelerini sonlandırmak için diğer eyaletlerle birlikte çalışıyor. Planın işlem dışı kalması halinde Obama'nın Paris Anlaşması'yla ABD'nin sera gazı

51. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 6 Kasım 2012, https://twitter.com/realDonaldTrump/status/265895292191248385?ref_src=twsrc%5Etfw, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

52. Caroline Kenny, "Trump: 'Nobody Really Knows' if Climate Change is Real", *CNN*, 12 Aralık 2016.

53. Kenny, "Trump: 'Nobody Really Knows' if Climate Change is Real".

emisyollarını 2025'e kadar azaltma vaatleri açısından ciddi sonuçlar ortaya çıkacak.⁵⁴ AB İklim Eylem ve Enerji Yüksek Temsilcisi Miguel Arias Cañete bu konuda Trump yönetiminin ortaya koyacağı politikaları bekleyip göreceğini kaydetti. Cañete, "Avrupa Birliği'nde güçlü bir iklim politikamız var ama henüz Amerika'ya karbon vergisinden söz etmenin uygun olduğunu sanmıyoruz zira yeni Amerikan başkanı henüz iklim konusunda kamuoyu önünde bir duruş sergilemiyor" dedi.⁵⁵ Trump'ın anlaşmadan geri çekilmeye karar vermesi domino etkisi yaratarak diğer devletlerin de çekilmesine yol açabilir ve anlaşmayı işlevsiz kılabilir.

Serbest Ticaret Anlaşması

Serbest ticaret konusunda Trump'ın yorumları çoğunlukla Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Pasifik Ötesi Ortaklık'a (TPP) odaklanıyor. Trump NAFTA'yı "bu ülkede onaylanmış en kötü tek ticaret anlaşması" şeklinde nitelendirirken göreve geldiğinde ABD'yi muhtemelen TPP'den geri çekeceği öngörülüyor.⁵⁶ Trump'ın serbest ticaretle ilgili tutumu ve bahsi geçen iki anlaşmaya yönelik eleştirileri göz önünde bulundurulduğunda, bazıları için Trump'ın zaferi Atlantik Ötesi Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'nın (TTIP) sonu anlamına geliyor. Üst düzey bir Alman yetkili *The Guardian* gazetesine, "Atlantik ötesi ticaret anlaşmasından ümitli değiliz... Bu gerçekçi değil. Yalnızca yeni bir ticaret savaşına girmemeyi ümit ediyoruz" açıklamasında bulundu.⁵⁷ Ocak 2016'da düzenlenen altıncı Cumhuriyetçi münazarada Trump kendisini "serbest ticaretçi" şeklinde tanımlamış ama ayrıca Çin'e gümrük vergisi uy-

gulamasına açık olduğunu da kaydetmişti.⁵⁸ Bu iki yorumun birbiriyle tezat teşkil ettiği aşikar. Eylül 2015'te 60 Minutes programından Scott Pelley'e verdiği röportajında Trump "serbest değil adil ticaret" istediğini belirtmişti.⁵⁹ Bu duruş Trump yönetiminin ne tür politikalar geliştireceği hakkında bir fikir verebilir. Daha özeldir ve Trump'ın ticaretle ilgili teklifleri ve politikalarının endişeye yol açmaması için seçim kampanyasının son günleri ve seçimlerin ertesinde yeni başkan çoklu ticaret anlaşmalarının bir kısmına karşı olduğunu zira ABD'nin çıkarlarını koruyacak şekilde müzakere edilmediklerini kaydetti. Özellikle TPP'ye ilişkin olarak Trump ABD'yi bu anlaşmadan geri çekeceğini fakat bölgedeki ülkelerle ikili ticaret anlaşmaları için müzakerelerde bulunacağını kaydetti.⁶⁰

Altıncı Cumhuriyetçi münazarada Trump kendisini "serbest ticaretçi" şeklinde tanımlamış ama ayrıca Çin'e gümrük vergisi uygulamasına açık olduğunu da kaydetmişti.

Yürürlüğe girmesi durumunda TTIP dünyanın en büyük ticaret anlaşması olacak ve yine dünyanın halihazırdaki en büyük ikili ticaret ilişkisini güçlendirecek. TTIP ayrıca Trump'ın Avrupalı liderler ile birlikte daha iyi seçenek olarak gördüğü bir anlaşmayı müzakere etmesi için bir fırsat olabilirdi. Böyle bir anlaşmaya ilişkin müzakerelerde başarıya ulaşılması Avrupalı liderlerin Trump yönetimine karşı ve Trump'ın genelde AB özelde ise Avrupa ülkeleriyle ABD'nin ikili ilişkilerine sadakati noktasında

54. "An Enemy of the E.P.A. to Head it", *The New York Times*, 7 Aralık 2016.

55. Coral Davenport, "Diplomats Confront New Threat to Paris Climate Pact: Donald Trump", *The New York Times*, 18 Kasım 2016.

56. Aaron Blake, "The First Trump-Clinton Presidential Debate Transcript, Annotated", *The Washington Post*, 26 Eylül 2016.

57. Julian Borger, "Transatlantic Trade Deal 'Not Realistic' Under Trump, German Official Says", *Guardian News*, 15 Kasım 2016.

58. Team Fix, "6th Republican Debate Transcript, Annotated: Who Said What and What it Meant", CNN, 14 Ocak 2016.

59. Scott Pelley, "Trump Gets Down to Business on 60 Minutes", CBS News, 27 Eylül 2016.

60. Nicky Woolf, Justin McCurry ve Benjamin Haas, "Trump to Withdraw from Trans-Pacific Partnership on First Day in Office", *The Guardian*, 22 Kasım 2016.

duydukları endişeleri hafifletecektir. Seçimin er-tesinde Avrupa siyaseti gözlemcilerinin birçoğu yeni Beyaz Saray yönetiminin ABD ile Avrupa ülkeleri –özellikle Almanya– arasındaki bağların geliştirilmesine karşı potansiyel tehdit olarak algılandığına işaret ediyor.

NATO

Trump'ın NATO'ya ilişkin duruşu hakkında çok fazla yanlış bilgi mevcut. Birçokları Trump'ın ABD'yi NATO'dan çıkarmak istediğine inanırken yeni başkanın reformları desteklediğini ve İttifak'tan çıkmayı organizasyonun yeniden yapılandırılmaması durumunda düşünebileceğini söylemek daha doğru olur. Kafa karışıklığının bir kısmı Hillary Clinton'ın Mart 2016 tarihli konuşmasından kaynaklanıyor. Clinton konuşmasında Trump'ın ABD'yi NATO'dan çıkarmak istediğini söylemişti.⁶¹ Yine Mart ayında bir mülakatta Trump ABD'nin NATO içinde sınırlı bir rol üstlenmesi önerisinde bulunarak, "Artık kesinlikle buna daha fazla katlanamayız... NATO bize bir servete mal oluyor ve evet, biz Avrupa'yı NATO ile koruyoruz ama çok para harcıyoruz" şeklinde konuştu. Trump ayrıca niçin hem Ukrayna'ya yakın hem de çatışmanın tırmanması durumunda daha fazla kaybedecek şeyi olan diğer ülkelerin yardım etmek için çaba göstermediğini sorguladı.⁶² Trump'ın NATO hakkındaki görüşleri nispeten tutarlı, NATO müttefiklerinden istediği ise müttekabilyet gereğince ABD'ye taahhütlerini yerine getirmeleri. Yeni başkanın NATO müttefiklerine ABD'nin potansiyel desteği konusundaki yorumları birtakım endişelere yol açmış durumda. NATO üyelerinin Rusya'nın saldırganlığı karşısında ABD'ye güvenip güvenemeyecekleri sorulduğunda Trump sadece, "Eğer bize karşı sorumluluklarını yerine

getirirlerse cevap evettir" şeklinde karşılık verirken NATO üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmedikleri takdirde ne olabileceği sorusuna cevap vermedi.⁶³

Korgeneral Flynn de NATO üzerine düşüncelerini açıklamaktan çekinmiyor. Ağustos 2016'da *Washington Post*'tan Dana Priest'in röportajında Flynn ikili düzenlemeler tartışılırken NATO'yu örnek vererek bu düzenlemelerin karşılıklı saygıya dayandığını ve bir bedeli olduğunu ileri sürdü. Flynn konuşmasında, "NATO üyelerinin dörtte üçü niçin hiçbir ödeme yapmıyor? Fatura neyse onlar da ödemeliler. Yarım yüzyılı aşkın bir süredir bu ülkeler için biz çok şey yaptık" ifadelerine yer verdi.⁶⁴

Trump ve Flynn'in NATO üyelerinden neyi yerine getirmelerini istedikleri açık olmakla birlikte bu noktada NATO sözleşmesinin ortak savunmaya ilişkin 5. maddesinin, ABD topraklarına 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra NATO'nun kuruluşundan bu yana ilk kez yürürlüğe konulmasının Washington tarafından talep edildiğini hatırlamak önemli. İttifak ABD'nin yardımına geldi ve 2001'den 2004'e kadar Afganistan'da Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'ne (ISAF) liderlik etti. En etkin döneminde 130 bin askerden oluşan ISAF binden fazla Amerikalı olmayan askerini kaybetti, yüzlercesi de yaralandı.⁶⁵

Trump keza ABD'nin diğer NATO ülkeleriyle karşılaştırıldığında aşırı ödeme yaptığını iddia ediyor.⁶⁶ NATO ise, "NATO üye ülkeleri NATO'ya mutabık kalınan maliyet-paylaşım formülüne göre gayrisafi yurt içi hasılları (GSYH)

61. Jessica Glenza ve Amber Jamieson, "At CNN Town Hall, Trump Doubles Back on Promise to Support Republican Nominee—as it Happened", *Guardian News*, 29 Mart 2016.

62. Philip Rucker ve Robert Costa, "Trump Questions Need for NATO, Outlines Noninterventionist Foreign Policy", *The Washington Post*, 21 Mart 2016.

63. David E. Sanger, "Transcript: Donald Trump on NATO, Turkey's Coup Attempt and the World", *The New York Times*, 21 Temmuz 2016.

64. Dana Priest, "Trump Adviser Michael T. Flynn on His Dinner with Putin and Why Russia Today is Just Like CNN", *The Washington Post*, 15 Ağustos 2016.

65. Anne Applebaum, "Can Michael Flynn Overhaul NATO?", *The Washington Post*, 18 Kasım 2016.

66. Jonathan Karl, "Interview with Donald Trump on 'This Week'", ABC News, 27 Mart 2016.

esas alınarak katkıda bulunduğunu” açıkladı.⁶⁷ ABD yaklaşık yüzde 22 ile doğrudan ödenek temininde en büyük katkı payına sahip ancak Washington’ın aşırı katkı yaptığı fikri abartılı. NATO dolaylı ödenek temini ve İttifak’ın ABD’ye sırtını dayadığına ilişkin olarak şu açıklamayı yaptı:

Bugün, Amerikan savunma harcamalarının hacmi bir bütün olarak İttifak’ın savunma harcamalarının yüzde 73’üne karşın gelmektedir. Bu, bir organizasyon olarak NATO’nun –Brüksel’deki merkezi ve bağlı askeri komutanlıkları dahil– işletim maliyetlerinin yüzde 73’ünü Amerika’nın karşıladığı anlamına gelmemektedir; ancak İttifak’ın bir bütün olarak Amerika’ya örneğin istihbarat, gözetim ve keşif, havada yakıt ikmali, balistik füze savunması ve hava elektronik harp gibi asli görevlerini yerine getirmek için aşırı bağımlı olduğu anlamını taşır.⁶⁸

NATO açıklamanın devamında Avrupa içinde birkaç kilit Avrupa ülkesine aşırı bağımlılık durumunu beyan etmiştir. Trump ve Flynn’in eleştirileri sık sık abartılı olsa bile belli bir dayanağı da mevcut. Emekli General Mattis’in, Trump’ın NATO’ya ilişkin görüşünü ve potansiyel politikasını nasıl şekillendireceği hala belirsiz. Mattis muhtemelen yeni yönetimin idaresine yardımcı olacak kendine özgü bir ferasete sahip. Kasım 2007’den Aralık 2010’a kadar NATO Müttefik Dönüşüm Yüksek Komutanı olarak hizmet eden Mattis 2009’da NATO’nun yeni stratejik kavramı (2010’da yürürlüğe girdi) üzerine yaptığı konuşmada İttifak’ın bugünün dünyasına daha iyi nasıl uyum sağlayabileceğini ele almıştır. Mattis, “İttifak’ın karşısına yeni alanlarda yeni şekillerde çıkılacaktır, bizim 5. maddeye göre saldırıdan ne anladığımıza meydan okuyan bir durum ortaya çıkaracaktır... Keza küreselleşen dünyada Kuzey Atlantik çıkarlarımıza ve nüfusumuza karşı melez tehditler NATO’nun bulunduğu coğrafyanın çok ötesindeki bölgelerden kaynaklanabilir” şeklin-

de konuştu.⁶⁹ Mattis, eğer NATO gelecekte eş güdümlü hale getirilecekse siyasi-askeri angajman ve koordinasyon politikası ve stratejisinin önemli olacağına değindi.

Mattis açık sözlü tavırları ve ABD ordusunun güçlendirilmesine kendini adanmış olmasıyla tanınıyor. Emekli generalin eleştirel bakışı ve stratejik düşünme şekli NATO’nun geleceği hakkında Trump ile tarafsız konuşmalarda elverişli olabilir. Mattis son zamanlarda NATO’yla ilgili konuşmuyor ancak geçmişi ve önceki yorumları birçoklarının İttifak’ı destekleme ve uygun gördüğünde önemli eleştirilerde bulunmaya, fikir vermeye devam edeceğine inanmasını sağlıyor.

Trump NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ile temas halinde ve İstanbul’da düzenlenen bir NATO Parlamenterler Meclisi Toplantısı’nda İttifak’a eleştirel bir yaklaşımda bulunmasına rağmen Stoltenberg, Trump ile çalışmayı dört gözle beklediğini ve kendisine ABD’nin hala İttifak’ın ve Avrupa güvenliğinin güçlü bir destekçisi olduğunun garanti edildiğini söyledi.⁷⁰ Trump ve Stoltenberg, NATO’nun Avrupalı müttefikleri arasında savunma harcamalarının artırılmasını da ele aldılar ve Stoltenberg Parlamenterler Meclisi Toplantısı’nda üyelerin 2014 Galler Zirvesi’ne göre GSYH’nin yüzde 2’sini savunma harcamasına ayırmayı taahhüt ettiklerini hatırlattı. Halen NATO’nun yalnızca beş üyesi (Estonya, Yunanistan, Polonya, ABD ve İngiltere) GSYH’nin yüzde 2’sinin savunmaya harcanması için gerekli asgari şartları yerine getiriyor.⁷¹

Trump, NATO’nun iki numarası ve Genel Sekreter Yardımcısı General Rose Gottemoeller’in değiştirilmesini rica etmekle şansını zorluyor olabilir. Gottemoeller, Obama tarafından aday gösterildi ve Ekim 2016’da göreve başladı ancak bazı Cumhuriyetçiler tarafından (muhte-

67. “Funding NATO”, NATO, 3 Haziran 2015, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

68. “Funding NATO”, NATO.

69. “Launching NATO’s New Strategic Concept”, NATO, 7 Temmuz 2009, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_56392.htm, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

70. “NATO Looking Forward to Working with Trump Administration”, Associated Press, 21 Kasım 2016.

71. “Europe’s Trump Panic”, *The Wall Street Journal*, 14 Kasım 2016.

melen Yeni Stratejik Silahların İndirimi Anlaşması müzakerelerindeki rolü ve Orta Menzilli Nükleer Güçler Anlaşması'nı Rus ihlali konusunda Kongre'yi bilgilendirmemesi suçlamaları nedeniyle) şüpheyile karşılandı.⁷² Gottemoeller NATO için çalışıyor, Amerikan hükümeti için değil ve NATO Sözcüsü Oana Lungescu'ya göre, "Genel Sekreter Jens Stoltenberg ile Kuzey Atlantik Konseyi'nin tam desteğine sahip."⁷³ Stoltenberg'in Trump'ın ricasını yerine getirmesi zayıf bir ihtimal gibi görünüyor zira bu şimdiye kadar görülen İttifak protokolüne ters düşebilir. Gottemoeller'in yeri değiştirilmiş olsaydı bile NATO üyelerinin onun yerine getirilecek kişiyi kabul edeceklerinin bir garantisi yok. Üst düzey bir NATO görevlisinin yerine bir diğerini tayin etmenin siyasi maliyeti Trump'ın beklediğinden daha fazla olabilir.

Trump yönetiminin muhtemelen karşılaştığı kritik konular arasında Ukrayna krizi, terörle mücadele ve ABD ile NATO'nun bu sorunlarla mücadele ederken oynamaları gereken ve oynayacakları rol yer almaktadır.

ASYA

ABD'nin Asya'daki varlığı bölgede istikrarın sürdürülebilmesine yardım etmekte ve Washington'a büyük ticari fırsatlar sunmaktadır. Fakat Trump'ın "önce Amerika" söylemi bazı Asyalı liderleri endişelendirmektedir. Obama yönetimi ilk döneminde Asya'da çok saldırgan ve etkin bir politika başlattı. "Asya eksenli" adı verilen ve daha sonra "yeniden dengeleme" denilen bu politika Obama'nın ikinci döneminde yönetim nezdinde önceliğini kaybetti. Bu hayal kırıklığı döneminden sonra şimdi Trump'ın bölgeden çekileceği, daha fazla nüfuz elde etmek için Çin'i terk edeceği ve mevcut ortaklarla uzun soluklu ilişkilerin aleyhine ticaret anlaşmaları müzakere edeceği endişesi baş gösterdi.

72. Steven Pifer ve Adam Mount, "Trump's Bid to Remove NATO Official Could Easily Backfire on the US", *Defense One*, 15 Aralık 2016

73. Josh Rogin, "Trump Team Working to Remove Top NATO Official", *The Washington Post*, 13 Aralık 2016.

Trans-Pasifik Ortaklığı

TPP Obama yönetiminin imzası niteliğinde bir girişimdi ancak Kasım'da Trump'ın zafer kazanmasının ardından askıya alındı. TPP ABD ile 11 Pasifik ülkesi arasında çok uluslu bir anlaşmaydı; düşük gümrük vergileri ve ABD'nin bölgedeki nüfuzunu garanti altına alan tarihin en büyük bölgesel ticaret anlaşması olabilirdi. Trump bu anlaşmaya muhalif olduğunu yüksek sesle dile getirerek göreve geldikten sonra ilk yüz gün içinde anlaşmayı iptal edebileceğini söyledi.⁷⁴ Trump'ın bu duruşu büyük oranda TPP gibi Amerikan iş çevrelerinin imalat işlemlerini yurt dışına, düşük ücretli ülkelere kaydırmaya ve dolayısıyla iş kaybına yol açan serbest ticaret anlaşmalarına eleştirel yaklaşmasından kaynaklanıyor. Ekim 2016'da Trump, "Her ticaret anlaşmamız berbat ve bu anlaşmaların yapılmasına izin veren... insanlardan utanmamız gerekir... Onlar (anlaşmaların) özürü ve kusurlu olduklarını biliyorlardı ve bunu belli bir neden için yaptılar. İnanın bana, bu kadar kolay kurtulamayacaklar" dedi. Clinton da anlaşmaya karşı çıkarak "ticaret anlaşmalarında altın standardı" nitelemesiyle müzakere edilen anlaşmanın beklentilerini karşılamadığını ileri sürdü.⁷⁵

Görev süresinin sonuna yaklaşan Kongre'de TPP'nin dikkate alınıp alınmayacağı sorulduğunda Senato Çoğunluk Lideri Mitch McConnell "hayır" cevabını verdi. McConnell devamında şunları söyledi: "Sanırım seçilmiş başkan mevcut anlaşmanın lehine olmadığını gayet açık belirtti." Ancak Trump'ın "daha iyi anlaşmalar müzakere etme yeteneğine sahip" olduğunu belirten McConnell, yeni başkanın bunu yapabileceğini söyledi.⁷⁶ Trump yönetimi altında yeniden

74. Adam Behsudi ve Nancy Cook, "Trump will Quit TPP in First Days", *Politico*, 10 Kasım 2016.

75. Ian Kullgren, "Yes, Clinton did Call TPP the 'Gold Standard'", *Politico*, 9 Ekim 2016; Jackie Calmes, "Trump Scores Points on Trade in Debate, but not so Much on Accuracy", *The New York Times*, 27 Eylül 2016.

76. Carl Hulse, Julie Hirschfeld Davis, Michael D. Shear ve Eric Lichtblau, "Donald Trump in the White House: Will He Bring Steve Bannon With Him?", *The New York Times*, 10 Kasım 2016.

müzakere edilecek bir anlaşma ihtimal dışı ancak bu anlaşma da yıllar süren müzakerelerden sonra nihai sonuca varmıştı. Trump'ın Ticaret Bakanı adayı Willbur Ross, Mayıs 2016'da bir mülakatında Trump'ın TPP ile ilgili kararına katılmadığını ama yeni başkanın Amerikan ticaret anlaşmalarının daha "güçlü" olması gerektiği fikrine de iştirak ettiğini belirtti.⁷⁷ TPP ölü bir anlaşma olsa bile ABD'nin önünde mevcut ticaret anlaşmalarını yeniden yapılandırma, büyüme ve refah için daha uygun yeni anlaşmalar hazırlama fırsatı mevcut. İş bu noktaya geldiğinde "adil ticaret, serbest ticaret değil" diyen Trump muhtemelen müzakere becerisini konuşuracak.⁷⁸

Kore ve Japonya Askeri Konuşlanmaları

Kampanya süresince Trump ABD'nin diğer uluslar için çok fazla savunma harcaması yaptığını söyleyerek özellikle Avrupa ülkeleri ile Japonya ve Güney Kore gibi Asya ülkelerinin isimlerini verdi. Halen Japonya'da 54 bin, Güney Kore'de 28 bin 500 konuşlu Amerikan askerine ilaveten on binlerce bağımlı, sivil-hizmet çalışanı ve üslerde çalışan yabancı uyruklular bulunuyor.⁷⁹ Trump ilk başkanlık münazarası sırasında bu konuda şöyle konuştu:

Japonya'yı savunuyoruz... Güney Kore'yi savunuyoruz... Bize ödemeleri gerekeni ödemiyorlar çünkü muazzam bir hizmet sağlıyoruz ve bir servet kaybediyoruz. Tek söylediğim kendi kendilerini savunabilirler veya bize yardım edebilirler. Yirmi trilyon dolar borcu olan bir ülke için onların bize yardım etmeleri gerekiyor.⁸⁰

CNN'de Anderson Cooper'a verdiği Mart 2016 mülakatında Trump şu yorumu yaptı: "Eğer kendini bu manyak Kuzey Kore'ye karşı koruyabilirse Japonya, daha iyi... ve doğrusu

eğer Güney Kore kendini korumaya başlarsa biz onlarsız daha da iyi olacağız... Onların kendilerini korumaları veya bize ödeme yapmaları gerekiyor."⁸¹ Trump ayrıca katkılarını artırmayan Japonya ve Güney Kore gibi ülkelere Amerikan askerlerini çekmek isteyebileceğini söyledi. Trump'ın yorumları öylesine rahatsız ediciydi ki Japonya Başbakanı Shinzo Abe kamuoyuna açıklamada bulunarak, "Amerika'nın yeni başkanı kim olursa olsun Japonya-ABD ittifakı Japonya diplomasinin mihenk taşıdır" dedi.⁸² Trump'ın Kasım'da kazandığı zaferden sonra yabancı bir devlet başkanıyla ilk yüz yüze toplantısında ikili bir araya geldi. Görüşmenin iyi geçtiği belirtildi ve Abe'nin "Bay Trump'ın, kendisini, güvenebileceği bir lider olduğuna ikna ettiğini" söylediği belirtildi.⁸³

Kasım'da azledilen Güney Kore Devlet Başkanı Park Geun-hye ile telefonda görüşmesinden sonra Trump'ın Park ile ittifakı daha da geliştirme konusunda mutabık kaldıklarını söylediği kaydedildi. Trump'ın ayrıca, "Kuzey Kore'deki istikrarsızlığa karşı birlikte çalışmak ve korunmak için sebatkar ve güçlü olacağız" dediği belirtildi.⁸⁴

Denizasıırı üslerin işletiminin masraflı olduğu sır değil iken hem Japonya hem de Güney Kore ABD'nin kendi ülkelerindeki üs işletimine önemli mali katkılarda bulunmaktadır. Japonya 2016 yılında Amerikan üslerine destek için 1,6 milyar dolar ayırdı ve Amerikan askerinin Japonya'daki değişikliklere adapte olması, tesis kirası ve üslerin çevre alanlarının geliştirilmesi gibi üslerle ilgili masraflar için ek fonlar sağladı. Japonya'nın toplam maliyetin yaklaşık yüzde 48'ini karşıladığı tahmin ediliyor.⁸⁵ Güney Kore ise 2014'te yak-

77. Andrew Kaczynski, "Trump Commerce Pick Said in TV Appearances He Supported TPP", CNN, 5 Aralık 2016.

78. Pelley, "Trump Gets Down to Business on 60 Minutes".

79. Ana Fifield, "Donald Trump Says U.S. is Bankrolling Asian Allies' Defense. That's Not Really True", *The Washington Post*, 30 Mart 2016.

80. "Fact Check: Trump and Clinton Debate for the First Time", NPR, 26 Eylül 2016.

81. Jeremy Diamond ve Eugene Scott, "Trump on Potential War between Japan and North Korea: 'If They Do, They Do'", CNN, 2 Nisan 2016.

82. Paula Hancocks, "Japan and South Korea Hit Back at Trump's Nuclear Comments", CNN, 31 Mart 2016.

83. Katie Hunt, "Japan's Abe on US Mission to 'Build Trust' with Donald Trump", CNN, 18 Kasım 2016.

84. Jack Kim ve Ju-min Park, "South Korea Says Trump Pledged Commitment to its Defense", Reuters, 10 Kasım 2016.

85. Reiji Yoshida, "Trump Remarks Prompt Debate over Cost of Japan-U.S. Defense Ties", *The Japan Times*, 16 Mayıs 2016.

laşık 866,6 milyon dolar tahsis etti ki bu rakam toplam maliyetin yaklaşık yüzde 40'ına tekabül ediyor ve yıllık enflasyona uygun şekilde artırılıyor.⁸⁶ ABD, Japonya ve Güney Kore'deki üslerine önemli miktarlarda para ayırırken finans çerçevesinden bakıldığında katkılar Trump'ın sıklıkla değinmesinin aksine daha az tek taraflı görünüyor. Trump'ın keza ABD'nin bölgede işgal ettiği toprakların gerçek maliyeti ve konuşlanma bölgelerine daha yakın alanlarda Amerikan askerleri bulundurmakla ne kadar tasarruf ettiğini de dikkate alması gerekir.

Diğer yandan bölgede hem Amerikan üslerinin amacı hem de ABD ve ev sahibi ülkenin kazancının ne olduğuna bakmak da önemli. Washington ile Tokyo arasındaki Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Anlaşması ABD'nin Japonya'da askeri varlığına izin vermekte ve karşılığında ABD Japonya topraklarına silahlı saldırı durumunda ve "Uzak Doğu'da güvenlik ile uluslararası barışın sürdürülebilmesi için koruma" sağlamaktadır.⁸⁷ Ancak söz konusu anlaşma mütekabiliyet ilkesi gereğince Japonya'nın da Amerikan topraklarına saldırı halinde koruma tahsis etmesini gerekli kılmamaktadır. Zira Japonya Anayasası'nın 9. maddesi savaşı Japon milletinin hakkı olarak tanımamakta ve Japonların orduya sahip olmasını yasaklamaktadır.⁸⁸ Bununla birlikte Japonya'da birleştirilmiş tek bir ordu mevcut: 1954'te kurulan çok sınırlı Öz Savunma Kuvvetleri (SDF). Japonya Başbakanı Abe 2014 yılında toplu öz savunma yasağını kaldırmayı denemiş ve 2015 itibarıyla bu konuda yeni bir yasa yürürlüğe girmişti. Washington bu girişimi memnuniyetle karşılarken Tokyo'nun ikili ilişkilerde daha etkin rol oynamasını istemekte ve Pekin'in temkinli davranmasına sebep olmaktadır. Kimileri Japon-

ya'nın çatışmaya çok fazla müdahil olacağı yönünde kaygı duyarken Tokyo'nun yakın ilişkide bulunduğu bir başka ülkeye saldırı halinde "Japon devletinin varlığının tehdit altında olması, özgürlük ve mutluluğunun rencide edilmesi ve uygun bir alternatif bulunmaması"⁸⁹ gibi birtakım şartların sağlanması elzemdir.

SDF ve Amerikan askerleri ilk ortaklaşa tatbikatı 2016 Ekim sonu ve Kasım'da gerçekleştirdiler. Tatbikata yaklaşık 25 bin SDF ve 11 bin Amerikan askeri katıldı. Acil durum senaryolarından birine göre tatbikat Okinawa Bölgesi'ne yakın sularda yapıldı ve bir Amerikan savaş uçağının düşmesi sonucu Amerikan askerleri yaralandı.⁹⁰ Trump'ın Japonya'dan ne kadar ödeme yapmasını istediği belirsiz ancak Tokyo'nun Washington'dan yararlandığı şeklindeki yorumları biraz abartılı olabilir. Yine de ABD'nin Japonya'daki varlığı bölgede istikrarın korunmasına yardım ediyor ve Çin'in saldırganlığına caydırıcı etki yapıyor. Eğer ABD Japonya'dan ayrılırsa bu durum kendisinin bölgede ticaret kabiliyetine de etki edecektir.

Benzer şekilde ABD'nin Güney Kore'deki varlığı sadece Kuzey Kore ve Çin üzerinde caydırıcı olmakla kalmıyor aynı zamanda bölgeyi daha fazla nüfuzu altına almasını sağlıyor. Kore-Amerika Serbest Ticaret Anlaşması iki ülkenin askeri varlığını aşan ikili ilişkilere başka bir örnek teşkil ediyor. Eğer ABD bölgeyi terk ederse bu durum ilişkileri ciddi anlamda etkileyecektir.

Başkanlık kampanyası sırasındaki yorumlarına rağmen Trump, Japonya ve Güney Kore ile mevcut ilişkileri geliştirmeye istekli ve bu iki ülkenin liderlerini seçim sonrası görüşmelerde rahatlatmış durumda. Adını vermeyen bir Trump danışmanı seçimden sonra Reuters haber ajansına, "Sanırım sıradan/normal bir Cumhuriyetçi yönetim olacak" diyerek savunma maliyetlerinin paylaşımının –her zaman olduğu gibi– müzakere

86. Yuka Koshino, "Q&A: How Much Do U.S. Military Bases in Japan and Korea Cost?", *The Wall Street Journal*, 28 Nisan 2016.

87. "Japan-U.S. Security Treaty", Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

88. "The Constitution of Japan", Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat, http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

89. Linda Sieg ve Kiyoshi Takenaka, "Japan Poised to Ease Constitution's Limits on Military in Landmark Shift", Reuters, 30 Haziran 2014.

90. Jiji, "Japan, U.S. to Hold First Joint Drill Following National Security Law Revision", *The Japan Times*, 22 Ekim 2016.

edilebileceğini vurguladı. Ancak Trump Kuzey Kore tehdidini yeterince ciddiye almadığı gerekçesiyle bazılarının endişelenmesine sebep oluyor. Konuyla ilgili tweetinde Trump, “Kuzey Kore Amerika’nın bazı bölgelerine erişebilecek güçte bir nükleer silah geliştirme işinin son aşamalarında olduğunu açıkladı. Bu olmayacak!” dedi.⁹¹ İlâveten Trump, Kuzey Kore’den gelebilecek tehditle baş etmeye çalışırken diğer uluslararası aktörlerden katkıda bulunmalarını isteyebileceğinin işaretini verdi. Kısa bir süre önce attığı tweetlerden birinde Trump, Çin’den bahsederek Pekin’i krizi çözmek için yeterince katkıda bulunmadığı için şöyle eleştirdi: “Çin tamamen tek taraflı bir ticaretle büyük miktarlarda para ve serveti Amerika’dan çıkarıyor ama Kuzey Kore durumuna yardım etmeyecek. Yok ya!”⁹²

Trump keza Japonya ve Güney Kore’nin kendilerini Kuzey Kore’den koruyabilmeleri için nükleer güçlerini geliştirmeleri önerisinde bulunmuştur. *The New York Times* röportajında yeni başkan, “Orada Kuzey Kore ile Japonya’nın birlikte oturmasını tercih eder miyim? Eğer öyleyse senin için çok daha iyi olabilir. Yani Japonya kendini Kuzey Kore’ye karşı savunuyor ki bu gerçek bir sorun”⁹³ şeklinde konuştu. Dışişleri Bakanı adayı Tillerson onama görüşmelerinde Trump’ın iddia ettiği gibi Japonya ve Güney Kore nükleer güce sahip olurlarsa dünya daha iyi bir yer olur fikrine katılıp katılmadığı sorusuna, Trump’ın düşüncesine katılmadığını söyleyerek cevap verdi.⁹⁴ Görüşme sırasında Tillerson, ABD’nin Japonya ve Güney Kore ile savunma anlaşmalarını destekleyebileceğini de sözlerine ekledi.⁹⁵

91. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 2 Ocak 2017, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/816057920223846400>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

92. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 2 Ocak 2017, https://twitter.com/realDonaldTrump/status/81606835555815424?ref_src=twsrc%5Etfw, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

93. Haberman ve Sanger, “Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views”.

94. “Tillerson Differs with Trump on Japan, S Korea Having Nuclear Capability”, *Japan Today*, 12 Ocak 2017.

95. “China Pushes Back After Tillerson Warns on South China Sea”, Bloomberg, 11 Ocak 2017.

ÇİN

Trump’ın Çin’e karşı duruşu kimi zaman kafa karışıklığına yol açıyor. Trump Çin’i “çok beğendiğini” ve Çinli liderlere saygı duyduğunu ifade ederken hızlı bir dönüşle Çin’in ABD’den yararlandığını ve göreve başladığında onları para manipülatörü ilan edeceğini söyleyebiliyor.⁹⁶ Seçim kampanyası sırasında Çin, Trump’ın yorumlarından rahatsız olmuş görünmüyordu ve bölgeden çekilme konusundaki ifadelerinden memnurluk duymuştu. Ancak Asya’da daha az Amerikan varlığı Çin’e kendi gücünü ve nüfuzunu yaymak için alan açabilir. Fakat Trump seçimden kısa bir süre sonra protokolü bir kenara bırakıp Tayvan liderinin telefonuna cevap verince Çin ile gerginlik yaşandı.

Tayvan

ABD ve Çin arasında diplomatik ilişkiler tam anlamıyla 1979’da tesis edildi ve “Tek Çin” politikası yürürlüğe girdi. “Tek Çin” politikası kapsamında ABD bir tek Çin’i tanıdı ve sadece onu tanımaya devam ediyor. Tayvan ile resmi ilişkisi olmamasına rağmen Amerika Tayvan İlişkiler Sözleşmesi’yle gayriresmi bağlantılarını sürdürüyor hatta Tayvan’ın savunma kabiliyetlerine destek sağlıyor.⁹⁷ Ancak yeni Başkan Trump’ın Aralık 2016 başlarında Tayvan lideri Tsai Ing-wen ile görüşmesi sıkıntıya yol açtı. Zira 1979’dan beri ilk kez bir Amerikan başkanı veya seçilmiş başkanı bir Tayvan lideriyle temasta bulundu. Telefon görüşmesinde Tsai “oldukça çekişmeli bir seçimde Trump’ın kazandığı başarıya hayranlık duyduğunu” belirtmiş, görüşmede iki lider ekonomik gelişme, ulusal güvenlik ve ikili ilişkilerin güçlendirilmesini ele almıştı.⁹⁸

96. Haberman ve Sanger, “Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views”.

97. Eleanor Albert, “China-Taiwan Relations”, Council on Foreign Relations, 7 Aralık 2016, <http://www.cfr.org/china/china-taiwan-relations/p9223>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

98. Anne Gearan, “Trump Speaks With Taiwanese President, a Major Break with Decades of U.S. Policy on China”, *The Washington Post*, 3 Aralık 2016.

Bu telefon görüşmesiyle harekete geçen Çin, ABD'ye şikayette bulununca pek çok uzman Beyaz Saray'ın Tayvan ve Çin ile ilişkilerinin geleceğinden endişe etmeye başladı. Hatta Henry Kissinger, Trump'ın "Tek Çin" politikasını sürdüreceğinden ümitli olduğunu belirtmesine rağmen yeni başkanın bu hareketini "akılsızlık" ve "rasyonel değil" şeklinde nitelendirdi.⁹⁹ Telefon görüşmesinin ardından Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Geng Shuang, Çin'in "Amerika'da ilgili tarafın 'Tek Çin' politikasına ve ortak üç Çin-Amerika tebliğinde yer alan taahhütlere bağlı kalmasını, Tayvan ile ilgili meseleleri dikkatle ele almasını ve Çin-Amerika ilişkilerinde gereksiz müdahaleye sebep olmaktan kaçınmasını" salık verdi.¹⁰⁰ İki lider arasındaki telefon görüşmesine gelen eleştirilere cevaben Trump "Tek Çin" politikasını anladığını fakat ABD'nin niçin bu politikaya uygun davranması gerektiğini anlamadığını söyledi. Trump, "Niçin diğer birtakım ülkeler benim gelen telefona cevap vermemem gerektiğini söyleyebiliyor?" sorusunu sordu.¹⁰¹ Birçokları ABD'nin mevcut Tayvan ve Çin politikasında herhangi bir düzenleme planı olup olmadığını resmen açıklamayan Trump'ın bu yönde planlar yapabileceği endişesini taşıyor. *The New York Times*'tan Max Fisher bu konuya dair şu yorumu yaptı: "Önceki başkanlar Tayvan'a desteğin düzeyini ayarladılar... Fakat bu tür politika değişikliklerinin her zaman bir açıklaması vardı. Çin ve Tayvan bu şekilde Amerika'nın niyetinin ne olduğunu anladılar ve neyin değişip neyin değişmediğini bildiler."¹⁰² Bu konuda Trump'ın nerede durduğuna dair açık seçik bir fikir oluşmadığından pek çok çevrede ilişkilerin geleceği-ne ilişkin kaygılar devam ediyor.

99. Sangwon Yoon, "Kissinger at 93 Expounds on Rex Tillerson, 'One-China' and Trump", Bloomberg, 14 Aralık 2016.

100. Stephen Collinson, Nicole Gaouette, Elise Labott ve Laura Smith-Spark, "China Lodges Complaint over Trump-Taiwan Call", CNN, 3 Aralık 2016.

101. "China 'Seriously Concerned' over Trump's Taiwan Policy", BBC, 12 Aralık 2016.

102. Max Fisher, "Trump, Taiwan and China: The Controversy, Explained", *The New York Times*, 3 Aralık 2016.

Trump, Tayvan ile daha güçlü ve daha resmi bağlantı arayışına girerse bunun özellikle ABD ve Çin arasındaki ticaret üzerinde ciddi yansımaları olabilir. Ayrıca Çin ve ABD arasında kapalı kapılar ardında Tayvan'a karşı muhtemel bir pazarlık olabileceği Tayvan'ı endişelendiriyor. Bu kaygılı sesler özellikle Tayvan'ın iki ülke arasındaki ikili ilişkilerde bir pazarlık aracı olmasından endişeli. Elbette Tayvan'da diğer bir endişe ABD ve Çin arasında Tayvan'dan kaynaklanan bir gerginliğin tırmanması halinde krizi yatıştırmak ya da derinleşmesini engellemek için elinde pek fazla seçeneğin bulunmaması. Tillerson Washington'ın Tayvan'a taahhüdünü yeniden teyit etmesi gerektiğini fakat herhangi bir "Tek Çin" tutumunu değiştirme planından haberi olmadığını kaydetti.¹⁰³

Paraya Müdahale ve Ticaret

Tayvan ile gerçekleştirdiği telefon konuşması üzerine karşılaştığı eleştiri ve şikayetler üzerine Trump, Çin'i paraya müdahale etmek ve diğer başka şeylerle suçladığı bir dizi tweet yayımladı.¹⁰⁴ Fox News'e Louisiana'da bir konuşması sırasında verdiği röportajda yeni başkan, ABD'nin "Çin'in devalüasyon hamlesiyle çok kötü incitildiğini" ve "Çin ile diğerleri... kendi para birimlerinin değerini yerle bir ettiler" dedi.¹⁰⁵ Trump göreve geldiği ilk gün Çin'i para manipülatörü olarak adlandırmayı vaat etti. Trump'ın vaadiyle ilgili sıkıntı hemen her başkan adayıyla yaşandı. Çin'in döviz kuru nedeniyle ciddi kayıplar yaşayan sanayi çevreleri ve gruplarının desteğini kazanmak için başkan adayları benzer tehditlerde bulundular. Bununla beraber göreve geldikleri ve başkanlık koltuğuna oturduklarında başkanlar kampanya sırasında takındıkları sert

103. David Brunnstrom ve Matt Spetalnick, "Tillerson Says China Should Be Barred from South China Sea Islands", Reuters, 12 Ocak 2017.

104. Donald Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 4 Aralık 2016, <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/805538149157969924?lang=en>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

105. Michelle Ye Hee Lee, "Trump's Outdated Claims that China is Devaluing its Currency", *The Washington Post*, 15 Aralık 2016.

tutumları devam ettiremezler. Trump'ın Çin'i para manipülatörü ilan etme vaadi de pek farklı bir sonuç vermeyecektir.¹⁰⁶ Amerikan kanunlarına göre Çin bir para manipülatörü değildir. Dolayısıyla Trump yönetiminin Çin'i para manipülatörü olarak adlandırmak için ana esasları değiştirmesi gerekebilir.¹⁰⁷ Dahası Çin son iki yıldır para biriminde herhangi bir devalüasyona gitmemiştir. 2003'ten 2014'e Çin para birimi yuanın değerini muhafaza etmek için çaba sarf etmiştir. Fakat Çinli uzmanlara göre son zamanlarda Çin "yuanın daha fazla güç kaybetmesini engellemek için dolar satmaktadır."¹⁰⁸ Trump yönetimi ülkeleri para manipülatörü olarak adlandırmak için kullanılan kıstaslarda değişiklik yapmadıkça yeni başkan Çin'i para manipülatörü olarak tanımlama vaadini yerine getiremeyebilir. Birçok kişiye göre Trump'ın devalüasyon nedeniyle Çin'in ABD'nin canını kötü yaktığı yolundaki yorumları abartılı ve Çin yuanın daha fazla değer kaybetmemesi için çalışmalarına devam ediyor. Eğer yuan daha fazla devalüe edilseydi hem Çin hem de küresel ekonomide istikrarsızlığa sebep olabilirdi ve böylece ABD ekonomisine zarar verebilirdi.¹⁰⁹

Trump ve Ulusal Ekonomi Konseyi Başkanlığına aday gösterdiği Gary Cohn, Çin'in para birimine ilişkin farklı görüşlere sahip. Cohn halen Goldman Sachs'ın ve yatırım bankasının başkanı. Trump'ın yuanın çok zayıf olduğu şeklindeki görüşünün aksine Cohn Ocak 2016'daki bir mülakatta yuanın çok güçlü olduğunu ve büyümedeki yavaşlamayı irdelemek için Çin'in muhtemelen yuanı devalüe edebi-

leceğini söyledi.¹¹⁰ Cohn'ın konuya ilişkin konuşmasının üzerinden bir yıl geçmesi ve Çin'de durum değişmesine rağmen kendisinin bu konudaki bilgi birikimi ve geçmişi Trump'ın başkanlığı sırasında farklı bir bakış açısı getirebilir. Trump'ın yorumlarına dayanarak para mevzusunun zirve toplantılarında iki ülke arasında önemli bir tartışma konusu olması muhtemel.

Güney Çin Denizi

Doğu ve Güney Çin Denizleri oldukça ihtilafli karasuları –altı egemen devlet (Çin, Tayvan, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Brunei) Güney Çin Denizi'nde aynı karasuları üzerinde hak iddia ediyor. Doğu Çin Denizi Çin, Tayvan ve Japonya arasında daha ziyade siyasi ihtilaf sebebi iken Güney Çin Denizi'yle ilgili iddialar daha çok ekonomi merkezli. Güney Çin Denizi yılda yaklaşık yüzde 5,3 trilyon dolarlık ticaret hacmiyle son derece önemli bir ticaret güzergahı. İlaveten Güney Çin Denizi'nde yaklaşık 11 milyar varil petrol ve 190 trilyon fit küp (5,3 trilyon metre küp) doğal gaz bulunduğu belirtiliyor.¹¹¹ ABD Güney Çin Denizi'nde karasuyu iddiasında bulunmuyor ancak bölgede barış ve istikrarın sürdürülmesi ve Çin'in saldırgan tutumuyla mücadele edilmesinin önemini kabul ediyor. Obama yönetimi 2010 yılında farklı ortamlarda bu bölgeyle ilgilendiklerini ifade etti. Dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton bir politika konuşmasında "Seyrüsefer serbestisinde, Asya'nın ortak karasularına erişimin açık olması ve Güney Çin Denizi konusunda uluslararası yasalara saygı duyulmasında Amerika'nın ulusal çıkarı olduğunu" kaydetti.¹¹² O zaman-

106. Timothy Webster, "U.S. Elections Rarely Foretell Future U.S.-China Relations", *China-US Focus*, 10 Ağustos 2016, <http://www.chinausfocus.com/foreign-policy/u-s-elections-rarely-foretell-future-u-s-china-relations>, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2017).

107. Doug Palmer, "Defying Trump, Treasury Says China Not a Currency Manipulator", *Politico*, 14 Ekim 2016.

108. Lee, "Trump's Outdated Claims that China is Devaluing its Currency".

109. Lee, "Trump's Outdated Claims that China is Devaluing its Currency".

110. Jonathan Garber, "Trump and His Top Economic Adviser Have Had Completely Different Views on China", *Business Insider*, 3 Ocak 2017; Dakin Campbell, "Goldman's Cohn Says China Will Probably Have to Devalue Currency", *Business Insider*, 22 Ocak 2016.

111. Shen Dingli, Elizabeth Economy, Richard Haass, Joshua Kurlantzick, Sheila A. Smith ve Simon Tay, "China's Maritime Disputes", Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/asia-and-pacific/chinas-maritime-disputes/p31345#1>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

112. Mark Landler, "Offering to Aid Talks, U.S. Challenges China on Disputed Islands", *The New York Times*, 23 Temmuz 2010.

dan beri bu mesele ABD ve Çin arasında gerginlik kaynağı olmaya devam ediyor.

Mart'ta *The New York Times*'tan Maggie Haberman ve David E. Sanger'a telefonda soruları yanıtlayan Trump ihtilaflı adalar konusunda Çin'in saldırgan tavrına nasıl karşılık verebileceği sorulduğunda bu ihtilaftan etkilenen Japonya ve diğer ülkelerin konuşmaları gerektiğini ve kendisinin "ticareti" Çin'le arasında "kesinlikle bir pazarlık unsuru olarak kullanabileceğini" söyledi.¹¹³ Trump ihtilaflar üzerine savaşa gidip gitmeyeceği noktasında çekimser bir tutum sergileyerek belli bir derecede öngörülemezlik olması gerektiğini belirtti.

Haberman ve Sanger'a ABD'nin Çin'i inşa ettiğini ve karşılığında da birlikte "askeri kaleler" yaptıklarını belirten Trump dünyanın bunu muhtemelen daha önce görmemiş olabileceğini zira Obama'ya veya ABD'ye saygıları olmadığını söyledi.¹¹⁴ Trump'ın sözünü ettiği "askeri kaleler" askeri personel, rıhtımlar, küçük toprak pistler ve diğer altyapının bulunduğu yapay adalar. Tüm diğer ülkelerin hemen hepsi karasuları üzerinde hak iddia ettiklerinden keza onlar da suni adalar inşa etmekte. Trump'ın, ABD'nin Çin'i kötü ticaret anlaşmalarıyla yeniden inşa etmekte olduğu şeklindeki görüşü muhtemelen Çin ile ticaret müzakerelerini etkileyecek. Seçimlerin ardından Trump bu tavrını korumaya devam ediyor. Yeni başkan tartışmalı tweetlerinden birinde şöyle yazdı: "Çin parasını devalüe edip (şirketlerimizin rekabet etmesini güçleştirirken) onların ülkesine bizden giden ürünlere ağır vergi uygularken (ABD Çin'e vergi uygulamıyor) veya Güney Çin Denizi'nin ortasına büyük bir askeri kompleks inşa ederken bize sordu mu? Hiç sanmıyorum!"¹¹⁵ Bu gibi tweetler Trump'ın, ABD'nin Çin'e baskı uygulamak ve bölgede-

ki müttetikleriyle güvenlik ve siyasi iş birliğini geliştirmek suretiyle Güney Çin Denizi'nde çıkarları ve nüfuzu olduğunu ileri sürmeye devam edeceğini gösteriyor. Trump yönetiminin Güney Çin Denizi'ndeki adalarla ilgili ne düzeyde bir angajmana gireceği belirsizliğini koruyor. Öte yandan Trump, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki genişlemesini durdurmak için uygulayabileceği muhtemel politikalar veya önlemlerle ilgili işaret vermese de Çin'in Spratly Adası'nda yayılmasını açıkça eleştiriyor.

Keza Tillerson da Dışişleri Bakanı adayı onama görüşmeleri sırasında ortamda gerginliğe sebep oldu. Çin'in Güney Çin Denizi'nde yapay ada inşası tartışılırken Tillerson Senato Dış İlişkiler Komitesi'ndeki senatörlere şöyle dedi: "Çin'e açık bir işaret göndermemiz gerekecek; ilk önce ada inşasını durdur, ikinci olarak bu adalara erişimine izin verilmeyecek."¹¹⁶ Tillerson ayrıca Çin'in ada inşasını Rusya'nın Kırım'ı ilhakıyla karşılaştırdı ve yasalara aykırı olduğunu söyledi. Tillerson'ın Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki hamlelerine karşı sert duruşu uzmanların hem kafasını karıştırdı hem de Çin'in adalara erişimine Washington'ın izin vermeyeceğini ima etmesi ABD'nin tartışmasızın nasıl böyle bir eylemde bulunabileceği düşüncesiyle endişe uyandırdı. Tillerson'ın sözleri Çin söz konusu olduğunda daha saldırgan bir tutum izlenmesi yönünde Trump söylemlerinin bir yansıması. Ancak yeni başkan göreve gelinceye kadar belli politikaları gerçekten ölçmek zor olacak. Bir Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Amerikan Donanması'nın Çin'in Güney Çin Denizi'ne erişimini engelleme girişimine nasıl tepki verebileceği sorulduğunda cevap vermeyi reddederek bu "sorunun bir varsayım" olduğunu söyledi.¹¹⁷

113. Haberman ve Sanger, "Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views".

114. Haberman ve Sanger, "Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views".

115. Ankit Panda, "Donald Trump Just Gave Chinese Hawks a Great Talking Point on the South China Sea", *The Diplomat*, 5 Aralık 2016.

116. Michael Forsythe, "Rex Tillerson's South China Sea Remarks Foreshadow Possible Foreign Policy Crisis", *The New York Times*, 12 Ocak 2017.

117. Forsythe, "Rex Tillerson's South China Sea Remarks Foreshadow Possible Foreign Policy Crisis".

ORTADOĞU

Donald Trump'ın Ortadoğu politikasının büyük bir kısmı belirsiz ve kesin değil iken kendisi, danışmanları ve bakan adayları bölgeyle ilgili bir takım açıklamalarda bulunarak sıklıkla Obama yönetiminden tamamıyla farklı bir yol izleme vaadinde bulunuyorlar. Bu vaatler Trump'ın DEAŞ'ı yenme taahhüdünden İsrail ile ilişkilerin yenilenmesine ve İran'a karşı daha saldırgan bir politika izlemek gibi çeşitlilik arz ediyor. Trump'ın başkan seçilmesini Ortadoğu ülkelerinin genelde çoğu –nüfusun büyük bir kısmının kuruntularına rağmen– memnuniyetle karşıladı.¹¹⁸ Kampanyalar sırasında Trump'ın Müslümanların (özellikle Obama yönetiminin bölgedeki müttefiklerinin güvenlikle ilgili endişeleri karşısında son derece ilgisiz olduğunu düşünen ülkelerde) ABD'ye girişlerinin yasaklanması gibi tartışmaya açık ifadeleri ve atadığı üst düzey yetkililerden bazılarının İslamofobi endişesi olsa da Trump yönetimi hakkında temkinli bir iyimserlik söz konusu.

DEAŞ'la Mücadele

Kampanya boyunca Trump'ın DEAŞ'la mücadele konusundaki önerileri çeşitlilik gösterirken kendisi ilk elde hem mücadeleye omuz verebileceğini hem de ABD'yi Ortadoğu'dan çıkaracağı söyledi. Yine de Trump ve danışmanları DEAŞ'la mücadelenin çok önemli bir dış politika maddesi olduğunu açıkça belirttiler. Kampanya sırasında Defense News'a verdiği röportajda Trump'ın Güvenlik Başdanışmanı ve Adalet Bakanı adayı Jeff Sessions, “Trump'ın askeri anlamda ilk taahhüdü DEAŞ'ın ortadan kaldırılmasıdır” dedi.¹¹⁹ Trump seçim kampanyası sırasında göreve geldikten sonra “generalere DEAŞ'ı 30 gün içerisinde yenip yok edecek bir plan hazırlatma sözü” verdi.¹²⁰ Örgütün na-

sıl yenileceğine dair ayrıntıları vermekten kaçınan yeni başkan bunun hem tek taraflı hem de çok taraflı operasyonlar gerektirebileceğini söyledi: “Yönetimim DEAŞ'ı ezip imha etmek için ortak ve askeri koalisyon operasyonlarının saldırgan takipçisi olacaktır.”¹²¹

Seçimin ardından Amerikan Genelkurmay Başkanı General Joseph Dunford yemin töreninden sonra sunulmak üzere Pentagon'un Başkan Trump'a bir plan hazırladığını duyurdu. Söz konusu plan söylendiğine göre DEAŞ'la mücadeleyi hızlandırıcı ve daha kısa sürede sona erdirmek üzere tasarlanmış bir yaklaşım sunacak.¹²² Ancak Dunford müstakbel yönetime saygıdan dolayı bunun ne gerektireceğine dair daha fazla ayrıntı vermeyi reddetti.¹²³

Başkan Trump'ın Irak'ta ne tür politikalar izleyeceği tam belli değil. Yeni başkan yoğun bombardıman veya başka şekillerle DEAŞ'ı yenmeyi amaçladığını açıkça ifade etti.¹²⁴ Ancak özellikle başkanlık münazaraları sırasında Trump uygulama gününe kadar DEAŞ'ın imhası planlarını gizli tutacağından bahsetmişti. Nitekim Trump, Hillary Clinton'ı örgütün yok edilmesine ilişkin planlarını kampanyasının web sitesinde açıkladığı için eleştirmiş ve “Yapmak istediğin her şeyi düşmana anlatıyorsun” demişti.¹²⁵ Yeni başkanın defalarca Beyaz Saray'ın ulus inşa politikasını sona erdireceğini belirtmesi, DEAŞ'a karşı düzenlenen operasyonların sona ermesinden sonra ABD'nin Irak'taki varlığı konusunda şüphe ve endişelere yol açıyor. Seçildikten sonra Trump Irak Başbakanı Haydar el İbadi'ye bir telefon görüşmesinde Irak'ın

121. “Full Text: Donald Trump's Speech on Fighting Terrorism”, *Politico*, 15 Ağustos 2016.

122. Richard Sisk, “Joint Chiefs Preparing New ISIS Strategy for Trump: Chairman”, *Military.com*, 3 Aralık 2016, <http://www.military.com/daily-news/2016/12/04/joint-chiefs-preparing-new-isis-strategy-for-trump-chairman.html>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2017).

123. Matthew Nussbaum, “Trump Calls for Ground Troops in Iraq, Syria”, *Politico*, 10 Mart 2016.

124. Tim Hains, “Trump's Updated ISIS Plan: 'Bomb the Shit out of Them,' Send in Exxon to Rebuild”, *Real Clear Politics*, 13 Kasım 2016.

125. Nahal Toosi, “Trump Knocks Clinton for Posting Islamic State Plan on Website”, *Politico*, 26 Eylül 2016.

118. Robin Wright, “President Trump's Surprisingly Warm Welcome in the Middle East”, *The New Yorker*, 10 Kasım 2016.

119. Christopher P. Cavas ve Joe Gould, “Top Trump Military Advisers Detail GOP Candidate's Defense Plan”, *Defense News*, 30 Ekim 2016.

120. Christopher Snyder, “Trump Unveils Plan to Boost U.S. Military”, *Fox News*, 7 Eylül 2016.

ABD'nin "güçlü ve yoğun desteği"ni almaya devam edeceğine dair güvence verdi.¹²⁶

Trump kampanya boyunca ABD'nin Suriye'de DEAŞ karşıtı stratejisini yeni bir istikamete taşıyabileceğini ileri sürdü. *The Wall Street Journal* gazetesine seçim ertesinde verdiği mülakatında Trump, Beşar Esed yerine DEAŞ'la mücadeleye yoğunlaşabileceğini belirtti.¹²⁷ Yeni başkan ayrıca yeni stratejisi çerçevesinde ABD'nin ortak olduğu ve olmadığı gruplarla devletleri gözden geçireceğini kaydetti. Ağustos 2016'da köktencilik tehdidini ortadan kaldırmak üzerine yaptığı konuşmada Trump, "Terörizmi alt etme hedefini paylaşan her ülke bizim müttefikimiz olacaktır" şeklinde konuşarak Rusya'yı bu konuda ortaklık kurmak istediği müttefikler arasında listenin başına koydu.¹²⁸

Trump'ın ve dış politika ekibinin özellikle Irak'ta DEAŞ'a karşı yürütülen operasyonların şekliyle ilgili endişeleri bulunduğundan söz etmek önemli. Trump ve dış politika ekibine göre bu operasyonlar bir yandan giderek etkisini kaybediyor çünkü Obama yönetimi aylar önceden planları ifşa ediyor ve dolayısıyla DEAŞ'ın lider kadrosunun bulunduğu şehri terk etmelerine müsaade ediyor. İkinci olarak Musul'a karşı yürütülen operasyonlar İran'ın Irak'taki nüfuzunu artırıyor. Başkanlık münazaralarının birinde Trump bu noktaların altını çizdi:

Fakat Musul'u gerçekten kim alacak? Eninde sonunda Musul'u biz alacağız. Bu arada olanlara bakarsanız bu onların düşündüklerinden çok daha zor, çok çok daha zor. Çok çok tehlikeli. Düşündüklerinden daha fazla ölüm olacak... Fakat yakalamak istediğimiz liderlerin hepsi gitti çünkü zekiler. Onlar, "Bunun için bize gereken ne?" diyor. Yani Musul harika bir

şey olacak. Ve İran'ın bize bir teşekkür mektubu yazması gerekecek, gerçekten tam bir aptal –tüm zamanların en aptal anlaşması(nda olduğu) gibi; bir anlaşma ki İran'a kesinlikle nükleer silah verecek. Fakat İran'ın bize bir başka mektup yazması gerekecek, "Size çok teşekkür ederiz" diyen bir mektup. Çünkü İran uzun yıllar önce söylediğim gibi Irak'ı ele geçiriyor; ezelden beri istedikleri bir şeydi bu ama biz bunu onlar için kolaylaştırdık. Dolayısıyla biz şimdi Musul'u alacağız. Ve bundan kim yararlanacak biliyor musunuz? İran. Oh, evet, siz orada değilsiniz gibi yapıyorlar –yani zekalarıyla alt ediyorlar– yani bakın, siz orada değilsiniz, bu karara siz de dahil olabilirsiniz.¹²⁹

Yeni başkan ve danışmanları Obama yönetimini DEAŞ ve diğer terör gruplarının kökündeki "radikal İslam" tehdidinin önünü alamadığı gerekçesiyle sıklıkla ve kıyasıyla eleştiriyor.¹³⁰ Trump'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Korgeneral Flynn gibi danışmanlar terörle sadece askeri operasyonlarla değil "İslam dünyasında metastaz yapıp büyüyen kanser gibi bir ideoloji"yle de mücadele edilmesi gerektiği yönünde uyarıda bulunuyor.¹³¹ Kampanya gezileri sırasında Trump "radikal İslam" ideolojisini yenmek için böyle bir yaklaşımı teşvik edecek adımlar atma vaadinde bulundu ki buna radikal İslam'ın nasıl yenilebileceğini anlatan uluslararası bir konferans ve devletler arasında radikal İslam'a karşı çıkacak ittifakların ve ortaklıkların yeniden canlandırılması da dahil. Aynı konuşmada Trump "Ortadoğu'daki tüm ılımlı Müslüman reformcularla dost olmak" ve çabalarına katkıda bulunmak için söz verdi.¹³²

126. "President-Elect Donald Trump to Iraqi PM: You Will Find Strong and Deep Support", Rudaw, 18 Kasım 2016.

127. Langley ve Baker, "Donald Trump, in Exclusive Interview, Tells WSJ He is Willing to Keep Parts of Obama Health Law".

128. Richard Sisk, "Trump Says He Would Ally with Russia in Anti-ISIS Campaign", Military.com, 15 Ağustos 2016, <http://www.military.com/daily-news/2016/08/15/trump-says-he-would-ally-with-russia-in-anti-isis-campaign.html>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

129. Ishaan Tharoor, "Trump's Absurd Response on Mosul Shows How Little He Knows", *The Washington Post*, 20 Ekim 2016.

130. Linda Qiu, "Obama vs. Trump on the Phrase 'Radical Islam'", Politifact, 14 Temmuz 2016, <http://www.politifact.com/truth-o-meter/article/2016/jun/14/obama-vs-trump-radical-islam>, (Erişim tarihi: 22 Aralık 2016).

131. Priest, "Trump Adviser Michael T. Flynn on His Dinner with Putin and Why Russia Today is Just like CNN".

132. "Full Text: Donald Trump's Speech on Fighting Terrorism".

İran

Yeni başkan İran'a karşı selefinden daha sert bir çizgi takip edeceğini açıkça ifade etti. Yine de Başkan Trump'ın tam olarak atacağı adımların neler olabileceği belirsizliğini koruyor. Trump'ın aday gösterdiği yetkililerin çoğu güçlü İran karşıtı ve sertlik yanlısı kişiler –Ulusal Güvenlik Danışmanı Michale Flynn, Savunma Bakanı adayı James Mattis, CIA Başkanı Mike Pompeo ve diğerleri gibi. Son kitabında Flynn, İran'ın ABD için tehdit olduğu uyarısında bulundu ve söylenildiğine göre Savunma İstihbarat Kurumu Başkanıken Flynn, İran'ın çeşitli durumlara müdahil olduğuna inanıyordu ve bu inancı destekleyen istihbarat talebinde bulundu.¹³³ Mattis görevden uzaklaştırılmasına yol açan “çok güçlü İran karşıtlığı” ile biliniyor.¹³⁴ Pompeo ise 2014'de “Kongre'nin İran'dan tüm petrol sevkiyatını derhal durdurmak üzere harekete geçmesi, ekonomik yaptırımları tekrar başlatması ve müttefiklerimizin de bu şekilde davranmalarını sağlaması” gerektiğini açıkladı.¹³⁵ Donald Trump'ın açıklamaları ve danışmanları arasında İran karşıtı politikacıların fazla oluşuna bakılırsa birçok kişi yeni başkanın mevcut politikalarından ABD'yi ciddi şekilde saptıracağı beklentisi içinde.

En büyük meselelerden biri İran, ABD ve uluslararası toplum arasında imzalanan Ortak Kapsamlı Eylem Planı (JCPOA) olacak gibi ve İran'ın nükleer yaygınlaşması çok bariz. Trump ve destekçileri bu anlaşmaya karşı çıktılar hatta Trump daha başkan adayı iken anlaşmayı tekrar müzakereye açma ve İran'a yaptırımları yeniden başlatma sözü verdi.¹³⁶ Ancak Trump anlaşmaya ilişkin müzakerelerin yeniden açılmasında çok

ısrar ederse veya tek tarafı yaptırım uygularsa Avrupalı ya da Asyalı müttefiklerinin ABD'nin yanında yer almayacakları endişesi mevcut.¹³⁷ Hatta Cumhuriyetçi Tennessee Senatörü Bob Corker yeni başkana “Avrupalıları ve diğerlerini bu süreçte Amerika'nın yanında tutmasını” sağlayacak ölçülü, belli bir yaklaşım benimsemesini salık verdi.¹³⁸

Trump'ın açıklamaları ve danışmanları arasında İran karşıtı politikacıların fazla oluşuna bakılırsa birçok kişi yeni başkanın mevcut politikalarından ABD'yi ciddi şekilde saptıracağı beklentisi içinde.

Trump anlaşmadan İran'ın çok fazla şey elde ettiği ve Amerikan şirketlerinin İran ile muhtemel iş anlaşmalarını kaçırdığı uyarısında bulundu. Muhafazakarlar İran-Boeing anlaşmasını durdurma yemini ederken Trump'ın bu anlaşmayı durdurup durdurmayacağı belli değil.¹³⁹ Anlaşmayı savunan Boeing, ABD'nin ekonomisini geliştirecek ve Trump için çok önemli bir nokta olan iş çevrelerini ülke içinde tutacak bir anlaşma olacağını belirtiyor. 20 Ocak 2017'deki yemin töreninden önce Boeing ve İran'ın Trump'ın yorumlarına bakılmaksızın anlaşmayı garanti altına almak için çalıştıkları yönünde raporlar mevcut.¹⁴⁰

Trump yönetimi içinde İran anlaşmasına ilişkin farklı görüşler var. Pompeo İran ile anlaş-

133. Matthew Rosenberg, Mark Mazzetti ve Eric Schmitt, “In Trump's Security Pick, Michael Flynn, ‘Sharp Elbows’ and No Dis-sent”, *The New York Times*, 3 Aralık 2016.

134. Mark Perry, “James Mattis’ 33-Year Grudge against Iran”, *Po-litico*, 4 Aralık 2016.

135. Lindsay Wise, “New CIA Director Mike Pompeo on Torture, Muslims, Terror, Iran, NSA Spying”, McClatchy DC, 18 Ekim 2016, <http://www.mcclatchydc.com/news/politics-government/election/article115635853.html>, (Erişim tarihi: 29 Aralık 2016).

136. Donald Trump, “Donald Trump: Amateur Hour with the Iran Nuclear Deal”, *USA Today*, 8 Eylül 2016.

137. Eric B. Lorber, “President Trump and the Iran Nuclear Deal”, *Foreign Policy*, 16 Kasım 2016.

138. Nahal Toosi, “Iran Deal Critics to Trump: Please Don't Rip it up”, *Politico*, 16 Kasım 2016.

139. Adam Shaw, “GOP Reps Vow to Fight Boeing-Iran Deal, as Air Giant Makes Trump-Friendly Pitch”, Fox News, 13 Aralık 2016.

140. Feliz Solomon, “Iran Says it Will Recover ‘Prepayments with Interest’ If Trump Scuppers the \$16.6 Billion Boeing Deal”, *Fortu-ne Magazine*, 19 Aralık 2016.

mayı eski haline getirmeyi dört gözle beklediğini belirten tweet atarken Mattis anlaşmanın iptaline karşı şöyle konuşuyor: “Sanırım bunu yapsaydık yalnız kalabilirdik.”¹⁴¹ Ancak Mattis ABD’nin yeniden başlatılan bir İran nükleer programı ihtimaline karşı hazırlanması ve plan yapmasının şart olduğu uyarısında bulunmayı da ihmal etmiyor.¹⁴² Siyasette tecrübesiz olması nedeniyle aydınlanma için ders alınabilecek bir durum henüz yok ama Trump başkan olarak anlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi için Obama yönetiminden daha zorlayıcı olacak.

Kampanya sırasında Trump sürekli İran’ın bölgede (özellikle Irak’ta) artan etkisine dikkat çekti.¹⁴³ Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi’nde konuşan Trump başkan olarak “İran’ın bölgeyi istikrarsızlaştırma ve baskın hale gelmek için gösterdiği saldırgan tutuma karşı çıkabileceğini” açıkladı ve “İran’ın küresel terör şebekesini dağıtabileceğini” söyledi.¹⁴⁴ Aynı yıl içinde İran ve Amerikan bandıralı iki geminin Basra Körfezi’nde karşı karşıya gelmelerinin ardından Trump eğer seçilirse ve İran benzer operasyonlara devam ederse İran gemilerinin “uzaklaştırılabileceğini” ileri sürdü.¹⁴⁵ İran’ın Ortadoğu’daki yayılmacılığına karşı bazı önlemler alınması fikrine katılan Trump’ın Ulusal Güvenlik Danışmanı adayı Mike Flynn hem kitabında hem de açıklamalarında bu konuyu farklı ortamlarda gündeme getirdi. Trump yönetiminden İran’la nükleer anlaşmaya karşı politikasında daha ölçülü olması istenmesine rağmen Cumhuriyetçi Parti’nin

141. David Nakamura ve Elise Viebeck, “Trump Chooses Sen. Jeff Sessions for Attorney General, Rep. Mike Pompeo for CIA Director”, *The Washington Post*, 18 Kasım 2016.

142. James Kitfield, “Trump’s General, Part 2: James Mattis vs. Iran”, *Breaking Defense*, 20 Aralık 2016, <http://breakingdefense.com/2016/12/trumps-generals-part-2-jim-mattis-vs-iran/>, (Erişim tarihi: 29 Aralık 2016).

143. Edwin Mora, “Trump: ‘Iran is Taking over Iraq’ and Will ‘Benefit’ From Mosul Offensive”, *Breitbart*, 20 Ekim 2016.

144. “Donald J. Trump’s Full Remarks at AIPAC”, Donald J. Trump for President, Inc., 21 Mart 2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/donald-j-trump-remarks-at-aipac>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

145. Daniella Diaz ve Jeremy Diamond, “Trump on Iran Ship Behavior: ‘They Will Be Shot out of the Water’”, *CNN*, 9 Eylül 2016.

farklı üyeleri arasında ve Trump’ın dış politika ekibinde İran’ın bölgedeki etkisinin engellenmesi yönünde geniş tabanlı bir mutabakat mevcut.

Bununla birlikte Trump’ın, İran’ın bölgedeki iki ana ortağı Rusya ve Esed rejimine doğru dostça yaklaşımı dikkate alındığında Tahran’a karşı daha sağlam bir duruş sergileyeceği şüphyle karşılanıyor. Hatta yeni başkan Rusya, Esed rejimi ve İran’a Ortadoğu’da DEAŞ’a karşı olumlu bir rol oynadıkları için övgüde bulunuyor.¹⁴⁶ Flynn, Mattis, Pompeo ve İç Güvenlik Bakanı adayı General John Kelly de dahil olmak üzere Trump’ın danışmanlarının çoğu kariyerleri süresince İran’a ciddi manada eleştirel yaklaşıma devam edegeldiler. Trump’ın siyasi geçmişi olmadığından yönetimindeki İran şahinleri muhtemelen Tahran rejimine karşı ayrıntıları bilinmese de güçlü bir politika geliştirecek gibi görünüyor. Böyle bir yaklaşım Trump’ın İsrail’le Obama yönetiminden daha iyi dost olma sözüyle ilişkilendirilebilir.

İttifaklar ve Ortaklar

Kampanya süresince Trump pek çok kez ABD’nin müttefiklerini ve ortaklarını tekrar ziyaret etme niyetinden söz etti. Trump çoğunlukla NATO, Avrupalı ortaklar ile Japonya ve Güney Kore gibi Asya ülkelerini eleştirdi. Ancak Ortadoğu’daki müttefikler de Trump’ın eleştirilerinden ve yorumlarından payını aldı. Seçim ertesinde CBS haber kanalı birkaç Arap müttefik ülke yetkilisinin Trump’ın İsrail yanlısı adaylar seçmesinin kendilerini endişelendirdiğinden söz ederek ABD’nin müttefikleri ve ortaklarıyla ilgili olarak ne yapacağına dair belirsizlikten duydukları kaygıyı dile getirdiler.¹⁴⁷

Arap ve Müslüman liderlerle DEAŞ’la mücadeledeki rolleri üzerine konuşulurken Flynn tarafından eleştirilmeleri belki de Trump yönetiminin ne dediğine dair bir işaret olabilir. *Business Insider* röportajında Flynn, “Müslüman dünya-

146. Michael Crowley, “Trump’s Praise of Russia, Iran and Assad Regime Riles GOP Experts”, *Politico*, 10 Ekim 2016.

147. Margaret Brennan, “Arab Allies No Longer Reassured by Donald Trump”, *CBS News*, 16 Kasım 2016.

sında Müslüman liderlerin ayağa kalkıp kanaatlerini açıkça ifade etmeleri gereken nokta burası ve şu an bunu yapmıyorlar. Ve sanırım siyasi sistemlerinin özellikle bu bağlamda nerede durduklarını açıkça söylemelerini sağlamamız gerek; bunun için sert diplomasi –veya dilerseniz zor aşk– kullanmak durumundayız” şeklinde konuştu.¹⁴⁸ Eğer bu Trump yönetiminin politikalarına ilişkin bir işaret olacaksa ABD’nin “radikal İslamcılığın” üstesinden gelme politikalarına destek vermeleri için Ortadoğu’daki müttefiklerini daha fazla baskı altına alması söz konusu olabilir.

Körfez Ülkeleri

Kampanya süreci boyunca kullandığı Müslüman karşıtı söyleme rağmen pek çok uzman Trump’ın başkan seçilmesinin yeni bir Amerika-Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) dönemini, işbirliği ve politika koordinasyonunu getirmesi ihtimaline işaret ediyor. GCC yetkilileri Körfez ülkelerinin Ocak 2017’den sonra Trump yönetiminin sunacağı politikalara karşı bekle-gör tavrı izlerken yeni başkan hakkında çekimser bir şekilde iyimser olduklarını ifade ediyorlar.¹⁴⁹

Trump’ın Suriye’de sertleşme vaatleri yeni Amerikan yönetiminin İran’ın bölgedeki kazanımlarının bir kısmını etkisizleştirebileceği yönünde Körfez ülkelerini ümitlendiriyor. Yukarıda bahsedildiği gibi yeni başkanın Savunma Bakanı aday James Mattis ile Ulusal Güvenlik Danışmanı aday Michael Flynn hem İran’ı eleştiriyor hem de Obama yönetiminin tutumundan daha sert bir duruş sergilenmesini destekliyorlar. Bölgedeki politika yapıcılarının Mattis’in aday gösterilmesinden memnunluk duymaları Körfez ülkelerinin yeni yönetimde güçlü bir müttefik bulacaklarının bir işareti olarak görülüyor.¹⁵⁰ Trump’ın Dışişleri Bakanı aday Rex Tillerson

da kaynağına bakılmaksızın petrol ticaretinin artmasından ve Körfez bölgesinde güçlü bağlar kurulmasından yana tavır alıyor.¹⁵¹

İran anlaşmasına ilişkin gözden geçirilmiş bir yaklaşım Körfez ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanabilir. Körfez yönelik başta gösterdiği muhalefetten şimdilerde vazgeçmiş durumda. Birçok Körfez lideri –özellikle Suudi Arabistan’dakiler– anlaşma şartlarının daha da zorlaştırıldığını görmek istiyor.¹⁵² Körfez liderlerinin, diğer Trump destekçilerinin ve ABD’nin müttefiklerinin arka çıkmasıyla yeni başkan anlaşmayı tamamen silip atmak yerine yeniden müzakere etmeyi tercih edebilir.

Trump 2014’te Suudi Arabistan ve diğer ülkelerin ABD’nin sağladığı koruma ve güvenlik için bedel ödemeleri gerektiğini söyledi.

Bununla beraber farklı muhtemel gerilim alanları da yok değil. Trump 2014’te Suudi Arabistan ve diğer ülkelerin ABD’nin sağladığı koruma ve güvenlik için bedel ödemeleri gerektiğini söyledi.¹⁵³ Yeni başkan kampanya sırasında bir röportajda bu düşüncesini yeniden dile getirerek ABD’nin “kendisi muazzam zarar görse de karşılığında” Suudi Arabistan’dan “hiçbir şey almadığını” ileri sürdü.¹⁵⁴ Trump ayrıca Körfez ülkelerinin ciddi anlamda himaye ettiği Esed muhaliflerine ABD’nin verdiği desteği sonlandırma önerisinde bulundu.

151. James Reinl, “GCC Eyes Better Relations with Washington under Trump”, *Middle East Eye*, 16 Aralık 2016.

152. Yara Bayoumy, “Senior Saudi Prince Says Trump Shouldn’t Scrap Iran Deal”, Reuters, 11 Kasım 2016.

153. Donald J. Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 10 Eylül 2014, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/509881954326835200>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

154. David Knowles, “Donald Trump Adds Saudi Arabia to List of Countries Ripping Off the U.S.”, Bloomberg Politics, 16 Ağustos 2015.

148. Pamela Engel, “Trump’s New National Security Advisor Outlines His Controversial Plan to Defeat Terrorism”, *Business Insider*, 19 Kasım 2016.

149. William Maclean, “Aghast at Iran’s Syria gains, Gulf Arabs See Potential in Trump”, Reuters, 21 Aralık 2016

150. Eric Schmitt, “A President Trump Excites, and Worries, Persian Gulf Leaders”, *The New York Times*, 12 Aralık 2016.

Mısır

Yeni Başkan Trump kampanya boyunca ABD ile Mısır arasında Obama yönetiminden daha yakın bir ilişki tesis etmeyi umduğunu belirtti. Bu arada Trump ve Mısır Devlet Başkanı Abdül Fettah el Sisi birbirlerine “güçlü lider” şeklinde basmakalıp komplimanlarda bulundular. Trump kendi yönetimi altında ABD’nin Mısır’ın yalnızca bir müttefiki değil “sadık dostu” olabileceğini vaat etti.¹⁵⁵ Trump’ın “radikal İslam’la mücadele eden” her ülke ve liderle ortaklık kurma sözü Mısır’da Müslüman Kardeşler’e karşı sürdürdüğü mücadelede Sisi için muhtemelen memnun edici bir durum.

Mısır Devlet Başkanı Sisi 8 Kasım 2016’dan sonra Trump’ın başkan seçilmesini tebrik eden ilk liderlerden biriydi. Bir Portekiz haber ajansına Kasım’da verdiği mülakatta ilişkilerin geleceğini olumlu gördüğünü ifade eden Sisi, “ikili ilişkilerin daha fazla güçlendirilmesini ve desteklenmesini dört gözle beklediğini” not etti.¹⁵⁶ Seçimlerden kısa bir süre sonra Reuters haber ajansına demecı veren geçiş dönemi ekibinden bir yetkili Trump ve Sisi’nin bir telefon görüşmesinde “Ortadoğu’da barış için zemin hazırlanmasını ele aldıklarını” belirtti.¹⁵⁷ Yeni başkanın dış politika ekibinden Flynn gibi bazıları Sisi ve Mısır’daki rejimden övgüyle bahsederken Kahire yönetiminin ABD’nin doğal müttefiki olduğunu düşünüyor.

Diğer konularda yeni başkanın politikalarının birçoğu gibi Mısır konusunda da ne yapacağına ilişkin ayrıntılar belirsizliğini koruyor. Ancak Trump Ortadoğu bölgesinde terörle mücadelede karşılıklı çıkarlara dayalı ilişkileri güçlendirme yoluna gidecek ve ABD ülkede insan hakları ihlalleri üzerine daha az konuşacak gibi görünüyor. ABD’nin GCC’deki ve dünyadaki diğer müttefikleri gibi Mısır ile ABD arasında-

155. Cristiano Lima, “Trump Praises Egypt’s Al-Sisi: ‘He’s a Fantastic Guy’”, *Politico*, 22 Eylül 2016.

156. Mallory Shelbourne, “Egyptian President: Don’t Jump To Conclusions about Trump”, *The Hill*, 19 Kasım 2016.

157. Emily Stephenson & Eric Beech, “Trump Discussed Mideast Peace in Call with Egypt’s Sisi”, Reuters, 22 Aralık 2016.

ki ilişkiler daha da hareketlenerek ortak çıkarlar doğrultusunda daha fazla iş birliği olabilir ve iki ülke birbirlerinin işlerinden uzak durmaya devam edebilir.

İsrail

Trump yönetimi altında Amerikan-İsrail ilişkileri Obama döneminden çok daha farklı olacak gibi görünüyor. Kampanya sırasında Trump, diğer pek çok konuda olduğu gibi İsrail-Amerika ilişkilerine de yeni bir dinamizm getirme sözü verdi. İsrail’in Amerika Büyükelçisi Ron Dermer 28 Aralık 2016’da MSNBC’ye “Trump yönetimi ile İsrail hükümeti arasında ‘politika boşluğu’ olmayacağını beklediğini” söyledi.¹⁵⁸ Seçimlerden sadece birkaç gün önce Trump’ın İsrail Danışma Komitesi Eş Başkanları Jason Greenblatt ile David Friedman –ki Trump, Greenblatt’ı Uluslararası Müzakereler Özel Temsilcisi ve Friedman’ı İsrail Büyükelçisi olarak atayabilir– Trump yönetiminin İsrail politikaları üzerine bir açıklama yayımladılar. Açıklamaya göre Trump yönetimi iki ülke arasındaki “bozulmaz dostluğun” tanınmasına dayalı politikalar izleyecek. Bu politikalar arasında “artan askeri işbirliği ve koordinasyon”, ABD’nin BM’de İsrail’i savunması, –Filistin’in parçalanmış liderlik yapısı dikkate alındığında– Filistinlilerle müzakerelerde temkinli bir Amerika politikası yer alıyor.¹⁵⁹ Seçim arifesinde *The Times of Israel*’e konuşan bir Trump danışmanı iki devlet çözümünün ABD’nin önceliklerinden biri olmayabileceğini söyledi.¹⁶⁰

Trump adaylığı sırasında bir müzakereci olarak deneyimli olduğunu belirterek İsrail-Filistin anlaşmazlığını çözmeye girişiminde bulunabilece-

158. Michael Crowley, “Trump Restores Power of Israeli Ambassador”, *Politico*, 6 Ocak 2016.

159. Jason D. Greenblatt & David Friedman, “Joint Statement from Jason Dov Greenblatt and David Friedman, Co-Chairmen of the Israeli Advisory Committee to Donald J. Trump”, Medium.com, 2 Kasım 2016, <https://medium.com/@jgreenblatt/joint-statement-from-jason-dov-greenblatt-and-david-friedman-co-chairmen-of-the-israel-advisory-edc1ec50b7a8#.6on6axdr4>, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2016).

160. Eric Cortellessa, “What a Trump Presidency Would Mean for Israel”, *The Times of Israel*, 6 Kasım 2016.

ğini söyledi. Seçimin ardından ilk röportajında ABD'nin yeni başkanı İsrail-Filistin meselesinde “nihai bir anlaşmaya” arabuluculuk yapmayı ümit ettiğini ifade etti.¹⁶¹ Şubat 2016'da “İsrail ile dostluğunun çok güçlü” olduğunu açıklayan Trump Filistinlileri barış müzakeresine getirmek için İsrail'i daha az yoğunlukta desteklemesi gerekeceğini belirtti.¹⁶² Mart 2016'da bu duruşunu sürdüren Trump bir anlaşma müzakere edebilmek için Filistinliler tarafından en azından tarafsız görünebilmesi gerektiğini dile getirdi.¹⁶³ Ancak Amerikan-İsrail Halka İlişkiler Komitesi'nde yine Mart ayında yaptığı konuşmasında Trump şöyle dedi: “Filistinliler Amerika ile İsrail arasındaki bağın koparılamaz olduğunu bilerek masaya gelmelidir.”¹⁶⁴

Trump'ın bakan adayları arasında isimlerini açıkladığı danışmanlarından birkaçının İsrail ile ilgili ciddi deneyimleri mevcut. Fakat Trump'ın Savunma Bakanı adayı James Mattis İsrail dışında Ortadoğu'nun tamamında merkezi komuta (CENTCOM) lideri sıfatıyla ABD'nin operasyonlarından sorumlu olarak uzun bir kariyere sahip. Trump ve Greenblatt ile Friedman'ın açıklamalarının aksine Mattis iki devlet çözümünü destekleyici tarzda konuşuyor. Mattis 2013'te durumun “sürdürülemez” olduğu uyarısında bulunmuş ve İsrail'in yerleşim birimleriyle iki devletli çözümün başarıya ulaşmasını imkansız hale getirdiğini belirtmişti. Aynı konuşmada Mattis “CENTCOM komutanı olarak her gün askeri güvenlik için bedel ödendiğini zira Amerikalıların İsrail lehine önyargılı görüldüğünü” ifade etmişti.¹⁶⁵ Mattis seçilmiş başkanı ikna edebilecek mi ya da başkanın iradesi doğrultu-

sunda onun duruşunu mu benimseyecek belli değil. Trump ayrıca Ortodoks Yahudi damadı Jared Kushner'ın barış çabalarında önemli bir rol oynayabileceğini kaydetti.¹⁶⁶

Tarafsız bir aktör olma iddialarına rağmen Trump müesses Amerikan politikasına aykırı bir şekilde İsraili aşırı sağ siyasetçilere ve politikalara destek niteliğinde bazı adımlar atıyor. Bu adımlardan biri David Friedman'ı İsrail Büyükelçiliğine aday göstermesi. Trump, Friedman'ın İsrail ile bağlarını vurguluyor ancak tam da bu bağlar barış görüşmelerinin yeniden tesis edilmesi yönündeki çabalarını engelleyebilir. Friedman'ın aralarında Batı Şeria'daki tartışmalı İsrail yerleşim birimi Beit El de dahil olmak üzere İsraili muhafazakar gruplarla birtakım ilişkileri söz konusu. Trump 22 Aralık 2016'da Başkan Obama'ya ihtilafı topraklarda İsrail yerleşim birimlerinin inşasını durdurması çağırısında bulunan bir BM Güvenlik Konseyi kararını veto etmesini istemişti. Trump İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'nun çağırısı eleştiren açıklamalarının bir yansıması olarak bu kararın “tüm İsraililere karşı son derece adaletsiz” olduğunu belirtmişti.¹⁶⁷ ABD'nin BM kararına karşı çıkmaması üzerine Trump, Obama yönetiminin kararını eleştirmiş ve İsrail'e 20 Ocak 2017'ye kadar dayanmasını salık vermişti.¹⁶⁸ Yeni başkan ve vekilleri İsrail'deki Amerikan Büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıyacağını belirtiyor ki bu hamle daha önceki hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat başkanlar tarafından geciktirilmiş bir hamle. Amerikan Büyükelçiliğini taşıma teklifini bazı İsraili siyasetçiler memnuniyetle karşılarken Ürdün hükümeti Nisan 2016'da uyarıda bulunarak “bunun birkaç düzeyde feci sonuçları olabileceğini” açıkladı.¹⁶⁹

161. Monica ve Baker, “Donald Trump, in Exclusive Interview, Tells WSJ He is Willing to Keep Parts of Obama Health Law”.

162. Boaz Bismuth, “Donald Trump Counters Criticism of ‘Neutral’ Israeli-Palestinian Conflict Stance”, Jewish News Service, 26 Şubat 2016.

163. Jonathan Easley, “Trump Staying Neutral with Israel, Palestine”, The Hill, 10 Mart 2016.

164. “Donald J. Trump Remarks at AIPAC”, Donald J. Trump for President, Inc., 21 Mart 2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/donald-j-trump-remarks-at-aipac>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

165. Eric Cortellessa, “Ex-General and Settlements Critic Mattis Named New US Defense Secretary”, *Times of Israel*, 2 Aralık 2016.

166. Peter Baker ve Isabel Kershner, “Jared Kushner, Cast as Potential Player on Israel, Is Little Known There”, *The New York Times*, 23 Kasım 2016.

167. Nahal Toosi, “Trump Calls on Obama to Veto U.N. Resolution on Israeli Settlements”, *Politico*, 22 Aralık 2016.

168. Donald J. Trump, @realDonaldTrump, Twitter, 28 Aralık 2016, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/814114980983427073>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2017).

169. Karin Laub, “Jordan Says Moving U.S. Embassy to Jerusalem Is ‘Red Line’”, *Military Times*, 5 Ocak 2017.

SONUÇ

20 Ocak 2017'deki yemin töreninden sonra Başkan Trump hem Senato hem de Temsilciler Meclisi'nde Cumhuriyetçilerin çoğunluğu elinde bulundurduğu bir Amerika'da görevi devralacak. Yeni yönetim Amerikan dış siyasetini yeni bir istikamete yöneltecek geniş kapsamlı bir dizi politika girişimini hazırlama ve uygulama konumunda olacak. Rusya gibi konularda Trump daha uzlaşmacı bir yaklaşım önerirken kendi üzerine düşeni yerine getirmeyen Avrupalı müttefiklere karşı daha sert bir tutum tavsiye ediyor. Ortadoğu'da ise Trump'ın açıklamalarının çoğu radikal İslamcılık ve terörizm tehdidiyle ilgili endişelerini yansıtıyor ve Trump bölgede daha aktif bir politika öneriyor. Avrupa'da olduğu gibi Asya'da da Trump Çin'e karşı daha sert bir tutum benimserken Güney Kore ve Japonya gibi ABD'nin geleneksel müttefiklerinden daha fazla talebi olacak.

Politikaların ayrıntıları değişebilir, bu çalışma göreve gelecek Trump yönetiminin birtakım uluslararası konulara dair muhtemel politika gündemi ve yol gösterici ilkeleri hakkında bir perspektif sunmaktadır. Belirtildiği üzere Trump politikalarının çoğu "önce Amerika" ilkesiyle belirlenmekte, ABD'nin önceliğini/üstünlüğünü ileri sürmekte ve kendi deyimiyle Amerikan dış politikasında strateji ve istikamet yetersizliğini onarma esasına dayanmaktadır.¹⁷⁰ Bu politikalara diğer ülkelerin nasıl yaklaşacağını ve ABD'nin dış ilişkilerini ne şekilde etkileyeceğini zaman gösterecek.

170. "Donald J. Trump Foreign Policy Speech", Donald J. Trump for President, Inc., 27 Nisan 2016, <https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-foreign-policy-speech>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2016).

ABD'de Obama dönemi sona erdi. Tartışmalı bir seçim döneminin ardından Trump başkanlık koltuğunu devralıyor. "Önce Amerika" sloganını benimseyen Trump'ın nasıl bir politika izleyeceği ve hangi konulara öncelik vereceğini bütün dünya merak ediyor. Obama döneminden büyük ölçüde farklılaşacak politikaların Rusya, Çin, NATO ve Ortadoğu gibi başlıklara nasıl yansıtacağı, ABD'nin ikili ilişkilerini nasıl etkileyeceği ve Trump'ın vaatlerini ne ölçüde tutabileceği dikkatle izlenecek. Bu çalışma göreve gelecek Trump yönetiminin birtakım uluslararası konulara dair muhtemel politika gündemi ve yol gösterici ilkeleri hakkında bir perspektif sunmaktadır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

---

www.setav.org